

MINISTARSTVO FINANSIJA CRNE GORE

jul - septembar 2015.

BILTEN XXXVI

Ministarstvo finansija Crne Gore
Bilten XXXVI
jul - septembar 2015.

 Oficijelni kanal Ministarstva finansija
<http://www.youtube.com/user/minfinansijacrnegore>

 <https://www.facebook.com/pages/Ministarstvo-finansija>

 <https://twitter.com/minifinme>

 <http://minifin.wordpress.com>

UPRAVE

PORESKA UPRAVA:	WWW.PORESKAUPRAVA.GOV.ME
UPRAVA CARINA:	WWW.UPRAVACARINA.GOV.ME
UPRAVA ZA NEKRETNINE:	WWW.NEKRETNINE.COM.E
DIREKCIJA ZA JAVNE NABAVKE:	WWW.DJN.GOV.ME
UPRAVA ZA IMOVINU:	WWW.UZIGOV.ME

Sadržaj

UVODNIK6-7

- dr Radoje Žugić, ministar

Realizacija javne potrošnje na lokalnom nivou 8-11

- mr Snežana Mugoša, načelnica Direkcije za praćenje budžeta lokalnih samouprava, regulatornih agencija i javnih preduzeća i drugih implicitnih budžetskih obaveza u Direktoratu za budžet

Novo zakonsko usklađivanje u oblasti državne pomoći12-13

- Šefika Kurtagić, načelnica Odjeljenja za državnu pomoć

Instrument pretpristupne podrške kroz IPA perspektive I i II14-17

- Jasna Ilić Bošković, samostalna savjetnica III u Direktoratu za državni trezor

Upravljanje kadrovskim kapacitetima u okviru finansijskih perspektiva IPA i IPA II u razdoblju 2013-201518-21

- Velibor Damjanović, službenik nadležan za nadgledanje sistema u Direktoratu za državni trezor

Informisanje javnosti za korišćenje IPA sredstava22-23

- mr Božidar Lopičić, samostalni savjetnik II u Direktoratu za državni trezor

Pravilo n+3 kao pokazatelj uspješnosti korišćenja EU fondova.....24-25

- Ivana Maksimović, samostalna savjetnica I u Direktoratu za državni trezor

Izveštavanje o sistemu unutrašnjih finansijskih kontrola u javnom sektoru Crne Gore26-27

- Valentina Bojović, viša unutrašnja revizorka u Direktoratu za centralnu harmonizaciju

Nova regulativa u oblasti revizije - usklađivanje sa Direktivama EU28-30

- Mladen Vlahović, samostalni savjetnik II u Direktoratu za centralnu harmonizaciju

Realizacija treće faze projekta "Uključivanje građana u borbu protiv sive ekonomije"31-32

- Milica Vuletić, Odjeljenje za edukaciju javnosti u Poreskoj upravi

Razvoj nije jednako rast33-35

- Miloš Popović, savjetnik III u Direktoratu za ekonomsku politiku i razvoj

Info web Ministarstva finansija u periodu od 01. jula do 30. septembra 2015. godine36-39

- Ivona Mihajlović, Služba za odnose sa javnošću i slobodan pristup informacijama

Tržište lizinga u Crnoj Gori - Izveštaj za period od 01. januar - 30. juna 2015. godine40-47

- mr Slađana Pavlović, samostalna savjetnica II u Direktoratu za finansijski sistem i unapređenje poslovnog ambijenta

Program osiguranja i unapređenje rada unutrašnje revizije48-51

- Vlatko Vukčević, stariji unutrašnji revizor u Direktoratu za centralnu harmonizaciju

Registar rizika u opštinama52-54

- Nina Blečić, načelnica Direkcije za finansijsko upravljanje i kontrolu u Direktoratu za centralnu harmonizaciju

Ministarstvo finansija Crne Gore

Bilten Ministarstva finansija
jul - septenbar 2015. godine

BROJ: XXXVI

IZLAZI:
kvartalno

IZDAVAČ:
Ministarstvo finansija Crne Gore

ZA IZDAVAČA:
dr Radoje Žugić

UREDNIK:
PR služba

UREĐIVAČKI ODBOR:

dr Radoje Žugić
mr Bojana Bošković
mr Ana Krsmanović
mr Nikola Vukićević
Iva Vuković
Marina Perović
Ana Cerović
Miodrag Radonjić
Damir Rašketić
Novo Radović
Marija Radenović
Mina Jovović

DIZAJN:
Adil Tuzović

KONTAKT:

Služba za odnose
sa javnošću i slobodan
pristup informacijama

TEL: +382 20 224 581

FAX: +382 20 224 450

E-MAIL: mf@mif.gov.me

WEB: www.mf.gov.me

ADRESA:
Stanka Dragojevića br 2, Podgorica

dr Radoje Žugić

UVODNIK:

Ekonomski razvoj - strateški cilj

Usret novoj budžetskoj godini, a kao priprema za još uspješniju realizaciju zacrtanih ciljeva, Ministarstvo finansija je, u saradnji sa relevantnim institucijama, pripremlilo Pravce razvoja Crne Gore 2015-2018, koji će poslužiti kao okvir za definisanje mjera čija će implementacija doprinijeti egzaktnijem i transparentnijem praćenju svih razvojnih komponenti.

Prepoznajući dugoročno poboljšanje kvaliteta života građana kao strateški cilj, kroz agendu Vlade za predstojeći period, utvrđena su četiri prioriteta sektora razvoja (turizam, energetika, poljoprivreda i ruralni razvoj i prerađivačka industrija), koji će omogućiti stvaranje čvrstih ekonomskih temelja i dati zamajac ubrzanom rastu i razvoju. Pružanje dodatnih podsticaja u navedenim sektorima, kroz reformske procese, predstavljaju generator pozitivnih impulsa koji će stimulisati novu energiju i identifikovati prostore za još adekvatniju i što potpuniju valorizaci-

ju svih naših brojnih resursa.

Svjesni smo činjenice da smo trenutno u jako važnom i usudiću se reći, ambicioznom razvojnom momentu, kako sa aspekta aktivnosti koje se spovode na nacionalnom nivou, a koje se u najvećoj mjeri odnose na početak realizacije kapitalnih projekata, tako i sa aspekta širenja lepeze djelovanja na međunarodnom planu. U tom smislu, poseban akcenat stavljam na neophodnost veće otvorenosti naše ekonomije u svim segmentima, jer upravo to predstavlja suštinski predušlov jačanja njene konkurentnosti. Ekonomska otvorenost jedne male zemlje kao što je naša, sasvim sigurno, iziskuje još veća zalaganja i snažnije napore, koje najbolje možemo ostvariti kroz pravce EU i NATO integracija, kao svojevrsnih polisa osiguranja ne samo ekonomskih, već i nacionalnih ulaganja. U tom smislu, moramo nasloniti naše politike na evropske, kao i prepoznati ulogu evropskih partnera u više pravaca i

”

Svjesni smo činjenice da smo trenutno u jako važnom i usudiću se reći, ambicioznom razvojnom momentu, kako sa aspekta aktivnosti koje se spovode na nacionalnom nivou, a koje se u najvećoj mjeri odnose na početak realizacije kapitalnih projekata, tako i sa aspekta širenja lepeze djelovanja na međunarodnom planu.

“

oblika. Mogućnosti saradnje su mnoge, teorijske i praktične, savjetodavne odnosno ekspertske i finansijske. Sa kvalitetnim i jasno koncipiranim programskim platformama, a uz podršku međunarodnih organizacija, na inovativan i održiv način, podstičemo stvaranje nove vrijednosti i kreiramo još povoljniji ambijent za dalje unapređenje. U tom kontekstu, moramo biti svjesni svih instrumenata koji su nam dostupni, i biti voljni da oslušnemo i prihvatimo neke nove mehanizme koji bi nam omogućili što optimalnije iskorišćavanje naših potencijala.

U tom kontekstu, posebno značajan segment razvoja čine IPA fondovi, te je naša intencija da, u narednom periodu, ovaj mehanizam još bolje i efikasnije koristimo, a sve u cilju obezbjeđivanja većeg stepena realizacije naših razvojnih potreba. Na tom putu, imperativno je obezbjediti što veću transparentnost i mobilizaciju čitavog društva, i ohrabriti njihovu aktivnu participaciju u svim oblicima saradnje sa međunarodnom zajednicom. S tim u vezi, Pravci razvoja predstavljali su jednu od osnova za identifikovanje projekata koji će se finansirati sredstvima IPA fondova u periodu od 2014. do 2020. godine.

Za potrebe usklađivanja sa standardima i zahtjevima EU, a dominantno vođeni razvojnim interesima Crne Gore, uspješno su identifikovane oblasti politika, definisani prioriteta i predložen set investicionih razvojnih mjera. Na tom putu, takođe, navedeni dokument je sa konkretnim projektima i finansijskom strukturom, bio baza za

programiranje investicija na državnom nivou, odnosno za uspostavljanje direktne veze između sredstava i razvojnih prioriteta. Imajući u vidu da se ključan predušlov za ostvarivanje rasta ogleda u adekvatnom odabiru ekonomski najisplativijih i najproduktivnijih investicija, onih koji donose multiplikativne, i dugoročno osjetne benefite, fokus Vlade u budućem periodu, biće upravo na selekciji investicija tih dometa i takvog karaktera.

Iako prepoznajući osjetljivost predstojećeg tranzicionog perioda i sve izazove koje će ono neminovno nositi, kako sa aspekta unutrašnjih, tako i spoljnih uticaja, a uz napredak koji kontinuirano ostvarujemo u oblasti evroatlanskih integracija, te rezultata koje se svakodnevno prepoznaju, sa osnovanim optimizmom gledamo na buduću dinamiku sveukupnog ekonomskog i društvenog razvoja.

dr Radoje Žugić,
ministar finansija u Vladi Crne Gore

mr Snežana Mugoša

Realizacija javne potrošnje na lokalnom nivou u periodu januar-jun 2015. godine

S hodno odredbama člana 74 Zakona o finansiranju lokalne samouprave, opštine su obavezne da Ministarstvu finansija kvartalno dostavljaju izvještaje o planiranim i ostvarenim prihodima, planiranim i izvršenim rashodima i budžetskom zaduženju, najkasnije u roku od 30 dana od dana isteka kvartala. Na osnovu dostavljenih izvještaja Ministarstvo finansija priprema izvještaj o javnoj potrošnji na lokalnom nivou za određeni period.

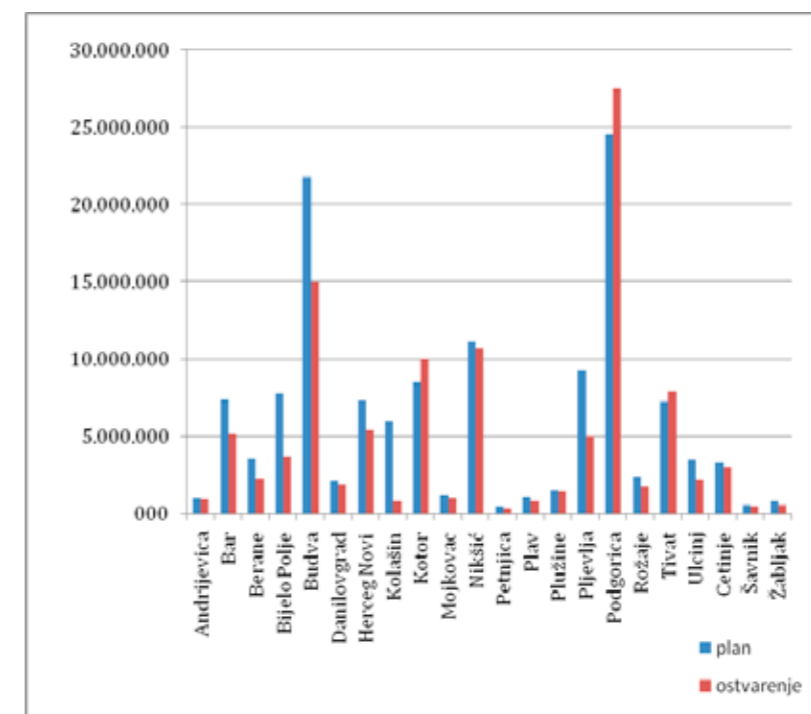
OSTVARENJE PRIMITIKA LOKALNE SAMOUPRAVE U PERIODU JANUAR – JUN 2015. GODINE

Primici lokalne samouprave u periodu januar-jun 2015. godine ostvareni su u iznosu od 107,45 miliona eura što čini 81,36% ostvarenja u odnosu na plan za isti period.

U narednoj tabeli dat je pregled planiranih i ostvarenih primitaka budžeta opština u prvih šest mjeseci 2015. godine:

Opština	Primici lokalne samouprave u periodu januar-jun 2015. godine (u mil. €)		
	Plan	Ostvarenje	% ostvarenja
Andrijevica	1,01	0,95	94,06
Bar	7,39	5,15	69,70
Berane	3,53	2,22	62,82
Bijelo Polje	7,75	3,70	47,79
Budva	21,75	14,97	68,83
Danilovgrad	2,07	1,84	88,79

Herceg Novi	7,28	5,38	73,98
Kolašin	5,99	0,81	13,57
Kotor	8,48	10,03	118,25
Mojkovac	1,20	0,98	81,83
Nikšić	11,14	10,66	95,74
Petnjica	0,44	0,30	68,38
Plav	1,05	0,80	75,95
Plužine	1,49	1,46	97,89
Pljevlja	9,27	5,00	53,94
Podgorica	24,52	27,47	112,07
Rožaje	2,40	1,70	71,11
Tivat	7,26	7,92	109,21
Ulcinj	3,47	2,15	61,86
Cetinje	3,32	2,97	89,57
Šavnik	0,52	0,45	86,68
Žabljak	0,77	0,53	68,70
UKUPNO	132,06	107,45	81,36

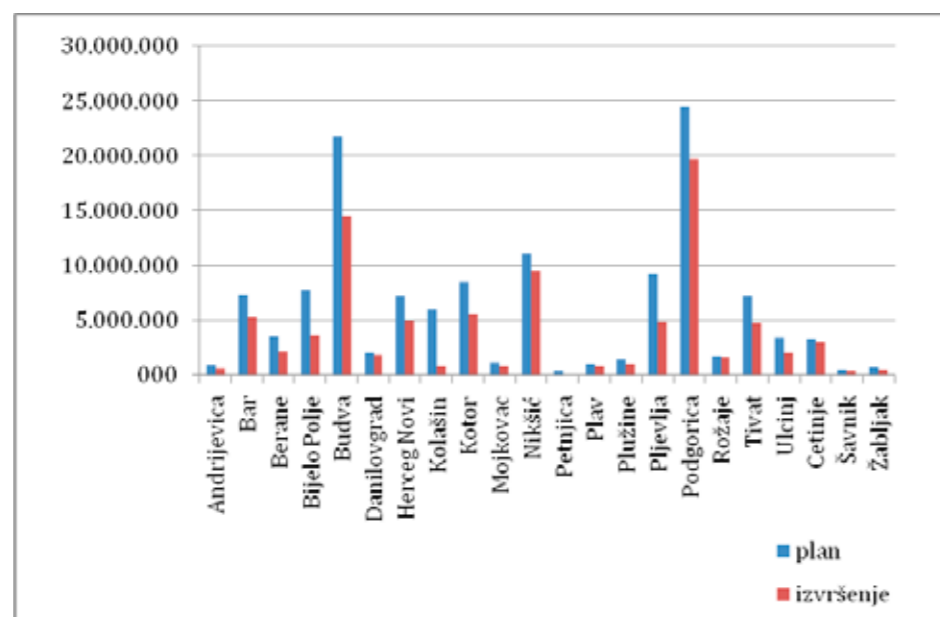

IZVRŠENJE IZDATAKA LOKALNE SAMOUPRAVE U PERIODU JANUAR – JUN 2015. GODINE

Izdaci lokalne samouprave u periodu januar-jun 2015. godine izvršeni su u iznosu od 88,61 miliona eura što čini 67,52% planiranih izdataka za isti period.

U narednoj tabeli dat je pregled planiranih i izvršenih izdataka budžeta opština u prvih šest mjeseci 2015. godine:

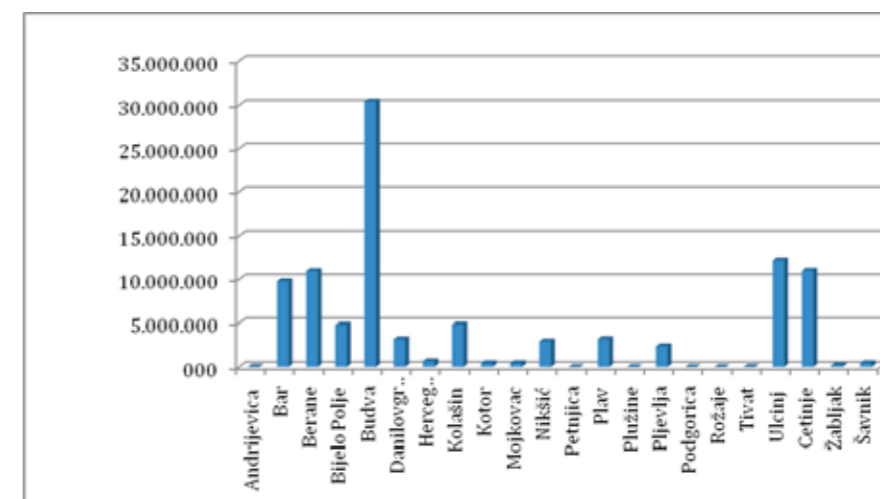
Opština	Izdaci lokalne samouprave u periodu januar-jun 2015. godine (u mil. €)		
	Plan	Izvršenje	% izvršenja
Andrijevica	0,88	0,65	73,40
Bar	7,39	5,33	72,12
Berane	3,53	2,15	60,95
Bijelo Polje	7,75	3,60	46,44
Budva	21,75	14,55	66,87
Danilovgrad	2,07	1,82	87,96
Herceg Novi	7,28	5,01	68,90
Kolašin	5,99	0,78	13,07
Kotor	8,48	5,61	66,10
Mojkovac	1,14	0,79	69,57
Nikšić	11,14	9,50	85,32
Petnjica	0,44	0,15	35,16
Plav	1,05	0,79	75,36
Plužine	1,49	1,00	67,14
Pljevlja	9,27	4,84	52,25
Podgorica	24,52	19,69	80,32
Rožaje	1,75	1,70	97,31
Tivat	7,26	4,76	65,64
Ulcinj	3,47	2,06	59,25
Cetinje	3,32	2,97	89,60
Šavnik	0,52	0,36	69,89
Žabljak	0,77	0,48	62,59
UKUPNO	131,24	88,61	67,52

NEIZMIRENE OBAVEZE LOKALNE SAMOUPRAVE NA 30.06.2015. GODINE

Prema podacima koje su opštine dostavile Ministarstvu finansija ukupne neizmirene obaveze lokalne samouprave na 30.06.2015. godine iznosile su 97,99 miliona eura.

Neizmirene obaveze opština na 30.06.2015. godine (u mil. €)	
Andrijevica	0,02
Bar	9,79
Berane	10,98
Bijelo Polje	4,81
Budva	30,44
Danilovgrad	3,18
Herceg Novi	0,65
Kolašin	4,86
Kotor	0,43
Mojkovac	0,44
Nikšić	2,94
Petnjica	0,00
Plav	3,20
Plužine	0,00
Pljevlja	2,38
Podgorica	0,00
Rožaje	0,00
Tivat	0,02
Ulcinj	12,19
Cetinje	11,01
Žabljak	0,18
Šavnik	0,45
UKUPNO	97,99

mr Snežana Mugoša,
načelnica Direkcije za praćenje budžeta lokalnih samouprava,
regulatornih agencija i javnih preduzeća i drugih implicitnih budžetskih obaveza u Direktoratu za budžet

Šefika Kurtagić

Novo zakonsko usklađivanje u oblasti državne pomoći

Činjenica je da član 9 Ustava Crne Gore predviđa da potvrđeni i objavljeni međunarodni ugovori i opšte prihvaćena pravila međunarodnog prava čine sastavni dio unutrašnjeg pravnog poretka. Međutim, navedena odredba, kada su u pitanju pravila državne pomoći, dobija jedno sasvim novo značenje. Naime, iako pravila međunarodnog prava imaju primat nad domaćim zakonodavstvom i neposredno se primjenjuju kada odnose uređuju drugačije od unutrašnjeg zakonodavstva, za oblast državne pomoći bilo je neophodno ovu odredbu tumačiti u njenom punom značenju. Iako je ustavna odrednica da u slučaju sukoba s nacionalnim propisima ili u nedostatku istih, međunarodna potvrđena pravila se imaju primijeniti (u ovom slučaju Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju) da bi nacionalni pravni sistem na pravi način „absorbirao“ nova tzv. „mekka“ pravila Evropske Unije, bilo je neophodno izmijeniti i/ili donijeti čitav set akata u oblasti državne pomoći.

Kada govorimo o državnoj pomoći, kao opšte pravilo na nivou Evropske Unije važi to da države članice Evropske Unije ne mogu dodjeljivati državnu pomoć. Zabrana

dodjele državne pomoći ustanovljena je još Rimskim ugovorom iz 1952. godine, i prenošena do danas. Tako danas opštu zabranu dodjele državne pomoći imamo u Ugovoru o funkcionisanju Evropske unije (UFEU), članu 107. Međutim, UFEU-om je predviđen određeni broj izuzetaka od ove zabrane. U slučajevima gdje je državna pomoć dozvoljena pravom Evropske Unije, ona može biti dodijeljena pod strogim uslovima.

Koncept državne pomoći je od suštinske važnosti za razumijevanje prava konkurencije Evropske Unije. Da bi jedna država ušla u „klub izabranih“, odnosno postala članica Evropske unije, još u procesu stabilizacije i pridruživanja u obavezi je da u potpunosti primjenjuje pravila o državnoj pomoći, što podrazumijeva i potpunu primjenu EU „mekkog“ zakonodavstva iz ove oblasti. Po nacionalnoj definiciji, državna pomoć predstavlja rashode, umanjene prihode ili umanjenje imovine države, odnosno opštine, kojom se narušava ili može narušiti slobodna konkurencija na tržištu i koja može uticati na trgovinu između Crne Gore i Evropske Zajednice, dovođenjem u povoljniji tržišni položaj određenih privrednih subjekata, proizvoda ili usluga.

U Izvještaju o analitičkom pregledu usklađenosti zakonodavstva Crne Gore za navedeno poglavlje, Evropska komisija je konstatovala da crnogorski sistem u tom trenutku (2012. godina) ne reflektuje evropska pravila u cjelini kada je riječ o državnoj pomoći. Evropska komisija je ocijenila da, iako crnogorski pravni okvir sadrži glavne odredbe koje se primjenjuju na ovu oblast, (pravila o regionalnoj pomoći, pravila o pomoći za istraživanje i razvoj, pravila o pomoći za životnu sredinu, pravila o pomoći malim i srednjim preduzećima, pravila o pomoći za obuke i pravila o pomoći za zapošljavanje, pomoći za spašavanje i restrukturiranje, itd.) ista ne predstavljaju čvrst oslonac za stvaranje i održavanje zdravog konkurentskog tržišta.

U kontekstu svoje Evropske agende i puta ka članstvu u EU, Crna Gora je u 2014. godini donijela Uredbu o dopunama Uredbe o bližim kriterijumima, uslovima i načinu dodjele državne pomoći koja po prvi put u crnogorski pravni sistem uvodi mogućnost direktne primjene soft acquis-a (smjernice, okviri, saopštenja, obavještenja, itd.).

Naime, Uredbom je da se u Crnoj Gori na državnu pomoć primjenjuju pravila utvrđena regulativama Evropske komisije, Evropskog Savjeta, Evropskog Parlamenta i prakse Evropskog suda, a Ministarstvu finansija, kao nosiocu politike državne pomoći u Crnoj Gori, dato ovlaštenje i obaveza da donese akt u kojem će utvrditi listu tih pravila i ista u integralnom tekstu, na crnogorski jezik, objaviti i na taj način „uvesti“ u crnogorski pravni sistem.

Kao rezultat toga, Ministarstvo finansija donijelo je u avgustu 2014. godine, Pravilnik o listi državne pomo-

ći koji na određeni način predstavlja skup dokumenata - pravila i procedure, kojima se definiše dodjela državne pomoći u specifičnim oblastima. Pravilnik se redovno ažurira (na polugodišnjem nivou) i prati dinamiku institucija Evropske Unije u donošenju pravila državne pomoći.

Usklađivanjem cjelokupnog pravnog sistema sa pravilima državne pomoći, Crna Gora je na pravom putu ka ispunjavanju zahtjeva Evropske Unije u predmetnoj oblasti. Naravno, ovo u konačnom, znači i pozitivan uticaj na dalji proces pregovora kada je riječ o ovom poglavlju.

Šefika Kurtagić,
načelnica Odjeljenja za državnu pomoć

Jasna Ilić Bošković

Crna Gora kroz Instrument za pretpristupnu podršku - IPA perspektiva I

Instrument pretpristupne podrške (Instrument for Pre-Accession Assistance – IPA) predstavlja objedinjeni oblik podrške svih prethodnih instrumentata (CARDS, SAPARD, ISPA, PHARE). IPA je instrument pretpristupne podrške Evropske unije (EU) državama potencijalnim kandidatima i kandidatima za članstvo u EU i sveobuhvatna podrška u procesu evropskih integracija, kako u oblasti finansijske podrške, tako i u oblasti tehničke i ekspertske podrške reformama. Predstavlja bespovratnu podršku na izdvojena sredstva iz državnog budžeta Crne Gore namijenjena reformama, što znači da se primljeni i uspješno potrošeni novac ne mora vraćati.

IPA se u Crnoj Gori sprovodi kroz dvije perspektive:

1. IPA perspektiva I, koja obuhvata period od 2007-2013;
2. IPA perspektiva II, koja obuhvata period od 2014-2020.

IPA perspektiva I

IPA perspektiva I (IPA I) se sprovodi kroz više zasebnih dijelova, odnosno komponenti, od kojih se svaka sprovo-

di kroz pojedinačne projekte ili druge oblike sprovođenja podrške (zavisno od korisnika i oblasti za koju su sredstva namijenjena).

IPA I u zemljama potencijalnim kandidatima i kandidatima za članstvo sprovodi se kroz pet komponenti:

1. IPA komponenta I - Podrška tranziciji i izgradnja institucija;
2. IPA komponenta II - Prekogranična saradnja;
3. IPA komponenta III - Regionalni razvoj;
4. IPA komponenta IV - Razvoj ljudskih resursa;
5. IPA komponenta V - Ruralni razvoj.

Lica i organi zaduženi za upravljanje IPA sredstvima, u zavisnosti od IPA komponente su:

1. Službenik nadležan za akreditaciju (CAO) je odgovoran za izdavanje, nadgledanje, obustavu ili povlačenje akreditacije nacionalnog službenika za ovjeravanje. Za CAO-a je imenovan ministar finansija.

2. Nacionalni službenik za ovjeravanje (NAO) je odgovoran za efikasno funkcionisanje sistema upravljanja i kontrole u okviru IPA kao i za finansijsko upravljanje IPA programima. Za NAO-a je imenovan pomoćnik ministra

finansija.

3. Nacionalni IPA koordinator (NIPAC) je odgovoran za cjelokupan proces strateškog planiranja, koordinaciju programiranja, nadgledanje sprovođenja, evaluaciju i izvještavanje u vezi sa IPA programima, obezbjeđenje partnerstva između Evropske Komisije i Crne Gore i blisku vezu između opšteg procesa pristupanja Crne Gore EU i korišćenja pretpristupne pomoći u okviru IPA.

4. Strateški koordinator je odgovoran za koordinaciju podrške dostupne kroz IPA komponente III i IV.

5. Službenik nadležan za ovjeravanje programa (PAO) rukovodi implementacionom agencijom i odgovoran je NIPAC-u za implementaciju ugovora, a za zakonitost i ispravnost transakcija NAO-u. Imenuje ga NAO uz saglasnost NIPAC-a.

6. Visoki programski službenik (SPO) rukovodi jedinicom za implementaciju projekata u sastavu ministarstava koja koriste IPA podršku. Imenuje ga PAO.

7. Nacionalni fond (NF) je direkcija definisana u Ministarstvu finansija.

8. Operativne strukture koje su uspostavljene u zavisnosti od IPA komponente/programa.

9. Rukovodilac operativne strukture (HOS).

IPA I se sprovodi na dva načina: centralizovano i decentralizovano.

Centralizovani način upravljanja EU pretpristupnim fondovima podrazumijeva da je sav proces, od ugovaranja do isplate sredstava korisnicima, u nadležnosti Evropske komisije tj. Delegacije Evropske komisije u Podgorici.

Decentralizovani način upravljanja EU pretpristupnim fondovima podrazumijeva samostalno upravljanje fondovima od strane crnogorskih institucija, čime se potvrđuje da crnogorski organi imaju kapacitete i definisan pravni okvir za korišćenje IPA fondova.

IPA komponenta I - Podrška tranziciji i izgradnja institucija

Projekti iz ove komponente su namijenjeni državnim organima, sa ciljem unaprjeđenja važeće legislative i usklađivanja sa pravnom tekovinom EU.

Uspostavljenu Operativnu strukturu čine:

- NIPAK kancelarija (NIPAC office) čiji je osnovni zadatak programiranje i monitoring na nivou programa tj. cjelokupne alokacije. Kancelarija je definisana u Ministarstvu vanjskih poslova i evropskih integracija.

- Jedinice za implementaciju projekata (PIU) zaduže-

ne su za programiranje i monitoring na nivou projekata tj. izradu opisa projekata, kandidovanje i monitoring uspješnosti sprovođenja projekata. Jedinice su definisane u: Ministarstvu unutrašnjih poslova, Ministarstvu održivog razvoja i turizma, Ministarstvu zdravlja, Ministarstvu saobraćaja, Ministarstvu ekonomije, Ministarstvu poljoprivrede i ruralnog razvoja, Ministarstvu rada i socijalnog staranja, Ministarstvu prosvjete, Ministarstvu pravde, Ministarstvu finansija i Ministarstvu za informaciono društvo i telekomunikacije.

- Implementaciona agencija (IA) čija je osnovna funkcija implementacija tj. ugovaranje i plaćanje EU sredstava. Direktor za finansiranje i ugovaranje sredstava EU pomoći (CFCU), koji je dio Ministarstva finansija, definisan je kao implementaciona agencija.

- Jedinice unutrašnje revizije (IAU) definisane su u resornim ministarstvima i imaju nadležnosti unutrašnje revizije kako nacionalnih tako i EU sredstava.

Pravo korišćenja sredstava iz IPA komponente I imaju države sa statusom potencijalnog kandidata za članstvo u EU. Crna Gora je zemlja koja je bila potencijalni kandidat za članstvo u EU sve do decembra 2010. godine, čime je stekla pravo apliciranja za EU sredstva.

IPA komponenta I se sprovodi kroz centralizovani način upravljanja EU fondovima.

IPA komponenta II - Prekogranična saradnja

Cilj ove komponente je jačanje dobro-susjedskih odnosa sa državama u regionu. S tim u vezi, Crna Gora je, sa svakom graničnom državom zajednički, definisala strukture i prioritete saradnje kroz Operativne programe. Korisnik sredstava raspoloživih kroz ovu komponentu je najvećim dijelom NVO sektor.

Uspostavljenu Operativnu strukturu čine:

- Rukovodilac Operativne strukture (HOS) čija je osnovna funkcija koordinacija i obezbjeđivanje valjanog funkcionisanja cjelokupne strukture. Tijelo zaduženo za koordinaciju programa EU pomoći definisano je u Ministarstvu vanjskih poslova i evropskih integracija.

- Tijelo za prekograničnu saradnju (CBC) čiji je zadatak programiranje i monitoring na nivou programa. Tijelo je definisano u Ministarstvu vanjskih poslova i evropskih integracija.

- Implementaciona agencija (IA), CFCU je definisan kao implementaciona agencija.

Pravo korišćenja sredstava iz IPA komponente II imaju države sa statusom potencijalnog kandidata za članstvo u EU.

IPA komponenta II se sprovodi kroz centralizovani način upravljanja EU fondovima.

Crna Gora učestvuje u osam prekograničnih programa: *Bilateralni programi*: Albanija – Crna Gora; Bosna i Hercegovina – Crna Gora; Hrvatska – Crna Gora; Srbija – Crna Gora; Crna Gora – Kosovo i *Multilateralni prekogranični programi*: IPA Jadranski program prekogranične saradnje; Program Jugoistočna Evropa; Mediteranski program.

Programi se sprovode kroz periodično objavljivanje javnih poziva za podnošenje predloga projekata, tzv. Pozive za projekte.

IPA komponenta III - Regionalni razvoj

Ova komponenta je namijenjena infrastrukturnim projektima iz oblasti životne sredine i saobraćaja. Korisnici su resorna ministarstva i lokalna samouprava. Ministarstvo održivog razvoja i turizma je nadležno za definisanje ciljeva i prioriteta kroz Operativni program.

Uspostavljenu Operativnu strukturu čine:

- Rukovodilac Operativne strukture (HOS) čija je osnovna funkcija koordinacija i obezbjeđivanje valjanog funkcionisanja cjelokupne strukture. Rukovodi Tijelom nadležnim za Operativni program (BROP), čiji je osnovni zadatak programiranje i monitoring uspješnosti sprovođenja cjelokupnog programa. Definisano je u Ministarstvu održivog razvoja i turizma.

- Tijela odgovorna za prioritet/mjeru (BRPM) čiji je osnovni zadatak programiranje i monitoring na nivou prioriteta/mjere. Tijela su definisana u Ministarstvu održivog razvoja i turizma i Ministarstvu saobraćaja.

- Implementaciono tijelo (IB), Direkcija javnih radova (DPW), koja je dio Ministarstva održivog razvoja i turizma, definisana je kao implementaciono tijelo.

Pravo korišćenja sredstava iz IPA komponente III imaju samo države sa statusom kandidata za članstvo u EU, nakon usvajanja odgovarajućih strateških dokumenata i decentralizacije sistema upravljanja.

Crna Gora se sticanjem statusa kandidata za članstvo u EU u decembru 2010. godine kvalifikovala za korišćenje sredstava iz IPA komponente III. Osnov za korišćenje sredstava je Operativni program, usvojen na sjednici Vlade Crne Gore 29. marta 2012. godine, nakon čega je od strane Evropske Komisije usvojen 7. decembra 2012. godine.

Ukupna vrijednost Operativnog programa iznosi **26.169.624 €** i podijeljena je u odnosu 85% IPA sredstva, 15% nacionalno kofinansiranje, tako da IPA sred-

stva iznose **22.235.679 €**, a nacionalno kofinansiranje **3.923.947 €**.

Glavni cilj ovog Operativnog programa je poboljšanje životnog standarda i stanja životne sredine u Crnoj Gori, u skladu s nacionalnim politikama i strategijama, kao i s politikama i standardima EU.

Planirana sredstva će se koristiti za sprovođenje projekata u okviru sljedećih prioriteta: *Osa prioriteta I*: Unaprijediti sisteme upravljanja životnom sredinom; *Osa prioriteta II*: Poboljšati sistem saobraćaja, podstičući ekološki prihvatljive vrste saobraćaja uz poseban akcenat na poboljšanje željezničke infrastrukture u cilju pružanja kvalitetnijih usluga; *Osa prioriteta III*: Tehnička pomoć za podršku u sprovođenju Operativnog programa Regionalni razvoj.

Akreditacija za decentralizovano upravljanje IPA sredstvima od strane Evropske komisije za IPA komponentu III, dodijeljena je 25. aprila 2014. godine. Nakon toga, uslijedilo je potpisivanje Finansijskog sporazuma, 28. oktobra 2014. godine, od strane Generalnog direktora Direktorata za regionalnu i urbanu politiku Evropske komisije (DGREGIO) i 5. decembra 2014. godine, od strane NIPAC-a. Potpisivanjem Sporazuma stekli su se i formalni uslovi za korišćenje sredstava ove komponente.

IPA IV - Razvoj ljudskih resursa

IPA komponenta IV je namijenjena razvoju tržišta rada i smanjenju nezaposlenosti. Korisnici su resorna ministarstva, biro i za zapošljavanje i NVO sektor. Ministarstvo rada i socijalnog staranja je nadležno za definisanje ciljeva i prioriteta kroz Operativni program.

Uspostavljenu Operativnu strukturu čine:

- Rukovodilac Operativne strukture (HOS) rukovodi tijelom koje je definisano u Ministarstvu rada i socijalnog staranja.

- Tijela odgovorna za prioritet/mjeru (BRPM) koja su definisana u Ministarstvu rada i socijalnog staranja, Ministarstvu prosvjete i Ministarstvu nauke.

- Implementaciono tijelo (IB), CFCU je definisan kao implementaciono tijelo.

Pravo korišćenja sredstava iz IPA komponente IV imaju samo države sa statusom kandidata za članstvo u EU.

Crna Gora se, sticanjem statusa kandidata za članstvo, kvalifikovala za korišćenje sredstava iz IPA komponente IV. Osnov za korišćenje sredstava je Operativni program, koji je usvojen na sjednici Vlade Crne Gore 29. marta 2012. godine, nakon čega je od strane Evropske

Komisije usvojen 18. oktobra 2012. godine.

Ukupna vrijednost Operativnog programa iznosi **6.568.240 €** i podijeljena je u odnosu 85% IPA sredstva, 15% nacionalno kofinansiranje, tako da IPA sredstva iznose **5.583.000 €**, a nacionalno kofinansiranje **985.240 €**.

Glavni cilj ovog Operativnog programa je promovisanje održivog razvoja ljudskih resursa, modernizacija i razvoj sistema obrazovanja za obuke i istraživanja u Crnoj Gori u skladu sa politikom i standardima EU, sa posebnim fokusom na zapošljavanje mladih, kako bi se Crna Gora pripremila za sprovođenje i upravljanje Kohezionom politikom EU.

Planirana sredstva će se koristiti za sprovođenje projekata u okviru sljedećih prioriteta: *Osa prioriteta I*: Efikasne i inkluzivne aktivne mjere zapošljavanja; *Osa prioriteta II*: Unaprjeđenje znanja, vještina i kompetencija za zapošljivost i konkurentnost; *Osa prioriteta III*: Unaprjeđenje socijalne inkluzije; *Osa prioriteta IV*: Tehnička podrška.

Akreditacija za decentralizovano upravljanje IPA sredstvima od strane Evropske komisije za IPA komponentu IV dodijeljena je 28. jula 2014. godine. Nakon toga uslijedilo je potpisivanje Finansijskog sporazuma, 31. oktobra 2014. od strane Generalnog direktora Generalnog direktorata za zapošljavanje socijalna pitanja i inkluziju Evropske komisije (DGEMPL) i 5. decembra 2014. godine od strane NIPAC-a. Potpisivanjem Sporazuma stekli su se i formalni uslovi za korišćenje sredstava ove komponente.

IPA V - Ruralni razvoj

IPA komponenta V je namijenjena ruralnom razvoju tj. podršci razvoja proizvodnje i kapaciteta farmera i firmi koje se bave poljoprivredom. Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja je odgovorno za definisanje ciljeva i prioriteta kroz IPA program ruralnog razvoja (IPARD).

Uspostavljenu Operativnu strukturu čine:

- Upravljačko tijelo (MA) koje je odgovorno za pripremu, nadzor i evaluaciju IPARD programa. Osnovna namjena ovog tijela je definisanje prioriteta i mjera tj. izrada IPARD programa. Tijelo je definisano u Ministarstvu poljoprivrede i ruralnog razvoja.

- Implementaciona agencija (IA), Direktorat za IPARD plaćanja, koji je dio Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja, definisan je kao implementaciona agencija.

IPA komponenta V podrazumijeva podršku državam kandidatima u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja, u cilju njihove pripreme za upravljanje Zajedničkom poljoprivrednom politikom EU.

Crna Gora je sticanjem statusa kandidata za članstvo stekla pravo na korišćenje sredstava iz IPA komponente V. Međutim, uslijedili su dodatni preduslovi za korišćenje ovih sredstava (usvajanje odgovarajućih strateških i programskih dokumenata) kao i ispunjavanje uslova za odobravanje Zahtjeva za povjeravanje izvršenja budžeta za indirektni sistem upravljanja kroz IPA perspektivu II. Zahtjev za povjeravanje izvršenja budžeta je poslat Generalnom direktoru Direktorata za ruralnu politiku Evropske komisije (DGAGRI) u avgustu 2015. godine. Sredstva iz IPA komponente V su preusmjerena na IPA komponentu I, čime se izbjegao gubitak usljed nedobijanja akreditacije za decentralizovano upravljanje.

Jasna Ilić – Bošković,
samostalna savjetnica III
u Direktoratu za državni trezor

Upravljanje administrativnim kapacitetima u okviru finansijskih perspektiva IPA I i IPA II u razdoblju 2013 - 2015

Velibor Damjanović

Svjedoci smo da je pojam IPA (Instrument prepristupne podrške) odavno prestao da bude nepoznanica za sve aktere crnogorskog društva i svakodnevnice koja obiluje informacijama o projektima finansiranim od strane nadležnih institucija Evropske unije. Ipak, izuzetno rijetko se možemo suočiti sa situacijom da, kada se radi o potrebi za informisanjem o temeljnim principima IPA-e, prepoznamo prava vrata na koja treba pokucati, u pravo vrijeme.

Državni službenici koji u potpunosti ili skoro u potpunosti provode radno vrijeme usaglašavajući nacionalno i pravno zakonodavstvo EU, grade institucionalne kapacitete i usavršavaju poznavanje specifične materije, sa ciljem kreiranja efikasnog ambijenta za konkretne finansijske rezultate i državne benefite, nerijetko bivaju nepravilno izostavljeni ili manje vidljivi, kada pristigla finansijska sredstva IPA, kroz implementaciju bazičnih procedura i pravila nađu adresu u Crnoj Gori. Definisane strukture, kanali izvještavanja i uspostavljeni sistem odgovornosti kreiraju ambijent jasno pretpostavljenih normi i mjerila kada se radi o obavezama koje Crna Gora treba da ispuni sa krajnjim ciljem finansiranja izgradnje obdaništa, postrojenja, stvaranja kvalitetne prekogranične saradnje ili edukacije mladih farmera i podsticaja poljoprivredne proizvodnje.

Pojam administrativnih kapaciteta IPA-e vezuje se za nivo sposobnosti državne i javne administracije da ispunjava svoje uobičajene, zakonom propisane obaveze, ali i nivo spremnosti da prihvati zadatke koji su izvjesni u

okviru daljeg toka integracija i predstojećih reformi koje tu državu očekuju, u ovoj oblasti. U vezi sa tim, administrativni kapaciteti IPA institucija su i dalje oblast izazova kada je dostizanje evropskih standarda u pitanju, stoga je i neophodno napraviti presjek dosadašnjih rezultata, trenutnog stanja i predstojećih planova za jačanje kadrovskog potencijala shodno potrebama i strateškim dokumentima.

Sve buduće države članice EU moraju da uspostave jasan i koherentan institucionalni okvir. Ovaj korak podrazumijeva određene, osnovane i prepoznate strukture na nacionalnom i regionalnom nivou koje zahtijevaju propisani pravni akti, kao i uspostavljanje sistema implementacije s jasnom definicijom zadataka i odgovornosti uključenih tijela. Institucionalni okvir zahtijeva i uspostavljanje efikasnog mehanizma za međuresorsku koordinaciju, kao i uključivanje i konsultacije sa širokim partnerstvom organizacija prilikom priprema i sprovođenja odgovarajućih programa podrške.

Tokom stvaranja institucionalnog okvira, bilo je neophodno stvoriti odgovarajuće administrativne kapacitete i iste obezbijediti u svim relevantnim strukturama. Ovaj korak je podrazumijevao zapošljavanje i obučavanje kvalifikovanog i iskusnog kadra, kao i uspostavljanje mjera za zadržavanje i motivisanje takvog kadra. U tom kontekstu, nacionalne vlasti su uspostavile neophodno organizaciono uređenje, prilagodile postupke i organizacione šeme i pripremile prateća dokumenta koja su svim zaposlenim službenicima na nivou IPA-e 'vodič na kursu iznalaženja

najboljih rješenja i primjene najučinkovitijih praksi.

Crna Gora je svjesna koji se administrativni kapaciteti zahtijevaju Kohezionom politikom EU. U ovom kontekstu, nacionalne vlasti su, koliko god je to bilo moguće, strukture koje su uključene u decentralizovano upravljanje IPA-om, prilagodile pravilima i postupcima kojima se reguliše Kohezioni politika EU. Sprovedene su i izrađene Analize opterećenosti poslom, za sva linijska tijela po strukturama IPA-e kako bi se procijenila potreba za neophodnim ljudskim resursima, uz plan preispitivanja tih potreba na godišnjem nivou. Nacionalne vlasti konstantno apostrofiraju važnost politike zadržavanja zaposlenih kadrova, kojom se osigurava stalno prisustvo stručnog kadra u strukturama IPA-e. Razmatraju se finansijski i drugi oblici podsticajnih mjera, koje bi bile implementirane u ovom cilju. Nekoliko projekata koji za cilj imaju obuku za korišćenje finansijskih sredstava EU je sprovedeno, ili je u fazi sprovođenja i uglavnom su finansirani kroz IPA-u. Od 2006. godine, IPA je značajno doprinijela pripremi Crne Gore za decentralizovano upravljanje u okviru svih njenih komponenti. Takođe, u saradnji sa bilateralnim partnerima, organizovane su obuke koje su obuhvatile sve faze upravljanja projektima.

U ovom trenutku, 150 državnih službenika je uključeno u implementaciju IPA perspektiva I i II. Određeni službenici pokrivaju više pozicija u različitim strukturama. Uzimajući u obzir veličinu crnogorske administracije, kao i potrebu održavanja kontinuiteta i maksimalnog korišćenja

stečenog iskustva, lica uključena u sprovođenje IPA perspektive I će biti angažovana i na poslovima koji se odnose na IPA perspektivu II (2014-2020). Ova lica su obučena za efikasno obavljanje dužnosti, u skladu s odredbama definisanim u relevantnim pravnim aktima i priručnicima o procedurama, razvijenim u svim segmentima struktura. Broj službenika koji je u ovom trenutku zaposlen u pojedinim strukturama je sljedeći:

- komponenta III – 47 službenika

Od ovog broja, 41 službenik ima zasnovan radni odnos na neodređeni period. U poređenju sa stanjem s kraja 2013, broj službenika koji radi u ovoj strukturi je povećan za 6, dok je broj službenika sa zasnovanim radnim odnosom na neodređeno vrijeme uvećan za 14.

- komponenta IV – 57 službenika

Od ovog broja, 46 službenika imaju zasnovan radni odnos na neodređeni period. U poređenju sa stanjem s kraja 2013, broj službenika koji radi u ovoj strukturi je povećan za 6, dok je broj službenika sa zasnovanim radnim odnosom na neodređeno vrijeme uvećan za 8.

Što se tiče IPA II perspektive, broj službenika je sljedeći:

- godišnji program za 2014 – 73 službenika

Od ovog broja, 58 službenika ima zasnovan radni odnos na neodređeni period.

- prekogranični programi Crna Gora - Kosovo i Crna Gora - Albanija – 37 službenika

Od ovog broja, 30 službenika ima zasnovan radni odnos na neodređeni period.

- ruralni razvoj – 53 službenika

Od ovog broja, 46 službenika ima zasnovan radni odnos na neodređeni period.

Svi službenici koji rade na IPA zadacima, u obavezi su da ostvaruju zadatke propisane godišnjim planom rada, kojeg izrađuju sve institucije uključene u sprovođenje zadataka IPA-e. Analize opterećenosti poslom se redovno ažuriraju i na osnovu njih razvija plan zapošljavanja, u slučaju da se za istim ukaže neophodnost. Službenici po otpočinjanju sa poslovnim zadacima potpisuju dokument u kojem je struktuiran opis poslova koje će službenik biti nadležan da sprovedi.

Dužnost svih zaposlenih na IPA zadacima jeste da se pridržavaju Etičkog kodeksa koji definiše norme ponašanja državnih službenika i namještenika. Na temelju ovog kodeksa, službenici potpisuju Izjavu o nepristrasnosti i povjerljivosti u radu na IPA zadacima. Rukovodioci IPA tijela, dužni su da obezbijede adekvatan plan zamjene u slučaju odsustva službenika. Takođe, pri eventualnom napuštanju radne pozicije, službenici su dužni da izvrše primopredaju dokumentacije koja je bila u njihovom posjedu, dok pri preuzimanju radnih zadataka na novoj poziciji moraju proći adekvatnu inicijalnu obuku sa dodijeljenim mentorom. Procjenu neophodnosti za treninzima iz određenih oblasti neophodno je razviti zajedno sa samoprocjenom znanja i kapaciteta na ličnoj osnovi svakog službenika.

Izuzetno je važno da rukovodioci IPA tijela prepoznaju osjetljive radne pozicije u okviru organa, da obezbijede uredno vođenje evidencije obuka i treninga sprovedenih na osnovu relevantnih trening planova, kao i da vrše ocjenjivanje zaposlenih, početkom kalendarske godine za prethodnu. U svim IPA tijelima imenovani su službenici koji su odgovorni za upravljanje eventualnim nepravilnostima u sistemu, evaluaciju rizika, upravljanje priručnicima, sprovođenje IT politike i politike javnosti i vidljivosti.

U skladu s preporukama revizora EK (planovi zapošljavanja, minimalni broj zaposlenih potrebnih za podjelu zadataka itd.) svi organi sprovode aktivnosti vezane za dodatno zapošljavanje i zaključivanje ugovora na neodređeni vremenski period.

Dirkacija za nacionalni fond u Ministarstvu finansija konstantno prati razvoj administrativnih kapaciteta i obavještava Evropsku komisiju kroz tromjesečne izvještaje o napretku.

Iskustvo sa višegodišnjim programiranjem i upravljanjem projektima koje finansira EU kao i broj zaposlenih koji su uključeni u sprovođenje IPA-e trenutno su, u određenom dijelu, ograničeni. Međutim, Crna Gora je sačinila strategiju za izgradnju kapaciteta u kontekstu upravljanja i sprovođenja IPA-e, u narednom razdoblju 2014-2016. Identifikovana tijela u strukturama IPA-e su, takođe, sprovedla niz obuka o upravljanju fondovima EU u okviru IPA-e, između ostalog i u pogledu funkcija spoljne i unutrašnje revizije. Ove obuke su u 2013. i 2014. godini intenzivirane i njima su obuhvaćeni svi službenici koji su trenutno uključeni u IPA-u. U ovom momentu, neophodna je odgovarajuća obuka službenika organa uprave na lokalnom nivou, naročito onih koji su uključeni u sprovođenje programa IPA-e.

Nacionalne vlasti moraju da osiguraju kontinuitet i stabilnost ljudskih resursa koji imaju ili će imati koristi od mjera za jačanje kapaciteta. Neophodno je osigurati razumnu politiku zadržavanja kadrova kojom se prepoznaju službenici, koji će postepeno sticati iskustvo u upravljanju i sprovođenju fondova EU. U tom smislu, Crna Gora mora da primijeni efikasnu i atraktivnu politiku planiranja karijere i platnu politiku za državne službenike u svim organima koji su uključeni u IPA-u.

Nacionalne vlasti su uspostavile i Revizorsko tijelo, koje je funkcionalno nezavisan organ od svih učesnika u sistemu upravljanja i kontrole sredstava EU fondova (IPA, strukturnih fondova nakon pristupanja Crne Gore EU i drugih EU fondova), a čiji je zadatak potvrđivanje djelotvornosti i stabilnosti funkcionisanja sistema upravljanja i kontrole sredstvima iz EU fondova u Crnoj Gori i usklađenosti sa odgovarajućom EU i nacionalnom regulativnom da bi se osigurala zakonitost i ispravnost transakcija i zaštitili EU interesi i nacionalni interesi.

Kad je riječ o jačanju kapaciteta za unutrašnju reviziju, nacionalne vlasti su imenovale unutrašnje revizore u svim državnim organima na centralnom nivou čime su obuhvaćene sve operativne strukture IPA-e. Ministarstvo finansija Crne Gore sprovedlo je program sertifikacije za unutrašnje revizore u javnom sektoru, uz pomoć ekspertskih organizacija iz država članica. Dodatna podrška razvoju metodologije unutrašnje revizije, kao i redovnih postupaka i obuka za unutrašnje revizore obezbijedena je kroz pomoć iz IPA sredstava.

Ministarstvo finansija, u saradnji sa Ministarstvom vanjskih poslova i evropskih integracija, planira da unaprijedi i ojača postojeće kapacitete koji se bave sprovođenjem sredstava prepristupne podrške i da ih upotrijebi kao osnovu za rad u strukturama koje će se baviti upravljanjem strukturnim fondovima. Ovo podrazumijeva

konstantne obuke i razvoj kapaciteta na svim nivoima IPA struktura prije pristupanja EU, a koje će biti nastavljeno i nakon početka funkcionisanja sistema za upravljanje ovim fondovima.

Crna Gora će usvojiti strategije razvoja organizacija koje će biti uključene u sistem upravljanja strukturnim fondovima, a biće definisana i adekvatna politika upravljanja ljudskim resursima (uključujući i politiku zadržavanja kadrova i sistem planiranja karijera u strukturama), sprovedena analiza potreba za obukama, definisan plan zapošljavanja novih službenika u skladu sa sprovedenim analizama opterećenosti poslom i pripremljen plan obuka za službenike uključene u upravljačku strukturu. Navedene mjere će osigurati konstantno jačanje kapaciteta i spremnost struktura za operativno funkcionisanje sistema za upravljanje strukturnim fondovima. Pored navedenog, biće sprovedena procjena nedostajućih admi-

nistrativnih kapaciteta i identifikovana upražnjena radna mjesta u tijelima/institucijama koje će biti uključene u proces finansijskog upravljanja i kontrole.

Primjena planiranog dovešće i do prepoznavanja novih oblika saradnje, značajnije vidljivosti IPA „okoline“ i izrazitijeg stepena interesovanja na sve uvezane teme. Samim tim i kadrovski kapaciteti na nivou IPA-e odigraće važnu ulogu u procesu pristupanja Evropskoj uniji.

Velibor Damjanović,
službenik nadležan za nadgledanje sistema
u Direktoratu za državni trezor

Informisanje javnosti o korišćenju IPA sredstava

mr Božidar Lopičić

Jedan od vidova dobre i efikasne iskorišćenosti adekvatne primjene finansijskih sredstava, koja stoje na raspolaganju korisnicima iz zemlje kandidatkinje za članstvo u EU, iz Instrumenta prepristupne pomoći (IPA), jeste dobra informisanost javnosti tj. informisanje budućih korisnika o mogućnostima korišćenja IPA podrške.

Za lakše razumijevanje IPA podrške potrebno je naglasiti da su ranije postojali programi podrške i to:

- PHARE (Poland Hungary Assistance for Reconstruction of the Economy) koji je uključivao mjere za podršku jačanja institucija i pratećih investicija, te mjere za podršku ekonomskoj i socijalnoj koheziji,
- ISPA (Instrument for Structural Programme for Pre-Accession) obuhvatao je podršku u oblasti transporta i životne sredine,
- SAPARD (Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development) bio je usmjeren na podršku poljoprivredi i ruralnom razvoju,
- CARDS (Assistance for Reconstruction, Development and Stabilization) program koji je usvojen 2000. godine i bio je namijenjen za pomoć obnovi, razvoju i stabilizaciji. Prevažni cilj je bio pružanje finansijske i tehničke podrške državama iz regiona Zapadnog Balkana, a ujedno su ovim programom zamijenjeni programi Echo i Obnova.

Evropska Agencija za rekonstrukciju i razvoj je implementirala CARDS program. Njegovim završetkom 2007. godine, prestao je i mandat pomenutoj Agenciji, što je iziskivalo neophodnost daljeg postepenog izgrađivanja i razvoja nacionalnih kapaciteta za upravljanjem sredstvima EU-a. U najvećoj mjeri program je bio namijenjen razvoju i rekonstrukciji crnogorske infrastrukture.

Početkom 2007. godine, Evropska unija započinje

novi finansijski period u kome se gore navedeni programi zamjenjuju jedinstvenim programom nazvanim IPA—Instrument za prepristupnu podršku, koji je namijenjen državama kandidatima i potencijalnim kandidatima za članstvo u EU.

Proširenje EU je, umnogome, povećalo ekonomske i socijalne razlike u samoj Uniji samim ulaskom novih država u ovaj savez. Korisnice strukturnih i kohenzionih fondova, koje se smatraju starim državama članicama EU, pozvane su da doprinesu razvoju novih država članica EU. Budžet namijenjen za kohezionu politiku učestvuje u budžetu EU sa nešto više od trećine ukupnog budžeta, te tako predstavlja drugi najveći rashod u budžetu EU. Iz tog razloga, ova politika ima trend jačanja i u novoj finansijskoj perspektivi IPA II (2014-2020). Navedena politika zasnovana je na ideji da je neophodno smanjiti jaz između bogatih i siromašnih područja Evrope, čime bi se izjednačili, pa čak i uravnotežili efekti same evropske integracije.

Kako bi se lakše pojasnila finansijska perspektiva za korišćenje IPA sredstava, neophodno je dati detaljnije smjernice o pojmu samog Instrumenta prepristupne podrške - IPA. Prvenstveno, IPA je program namijenjen državama kandidatima, kao i potencijalnim kandidatima za članstvo u EU. Osnovni cilj ovog finansijskog instrumenta jeste da pruži i pomogne zemlji korisnici da uskladi na predak sa standardima i politikom Evropske Unije.

Prepristupna finansijska pomoć je skoncentrisana na olakšavanje integracijskog procesa zemlje sa obavezama koje nosi status zemlje kandidata za članstvo. Državi kandidatkinji za članstvo u EU su predočeni uslovi korišćenja finansijskih sredstava iz evropskih fondova definisane Operativnim programima i Finansijskim sporazumima za razne oblike podrške.

Objavljivanje informacija o korisnicima sredstava EU, mora biti u skladu sa gore navedenim Sporazumima, te se stoga i objavljuju imena krajnjih korisnika i primalaca, njihove lokacije, dodijeljeni iznosi, kao i sama priroda i svrha sprovedenih mjera. Navedeni podaci se objavljuju u skladu sa standardnim načinom predstavljanja, na predviđenom i lako pristupačnom mjestu, određenoj internet stranici države korisnice IPA podrške. Period u kojem se vrši objavljivanje informacija o projektima podrazumijeva prvu polovinu sljedeće kalendarske godine, nakon zatvaranja budžetske godine, a odnosi se na sredstva koja su dodijeljena državi korisnici.

Kroz sistem finansijske transparentnosti daju se informacije o korisnicima sredstva. Podaci za određenu finansijsku godinu unose se u sistem Evropske komisije krajem juna naredne godine. Treba naglasiti da je korisnik IPA sredstva tj. podrške u obavezi da javno objavi informaciju o obimu podrške i namjene tih sredstava, kao i da obezbijedi da te informacije tj. podaci budu uporedivi na međunarodnom planu.

Cilj aktivnosti koje se odnose na vidljivost, transparentnost, komunikaciju, jeste da one pokažu kako određene operacije tj. aktivnosti/akcija daju doprinos definisanim ciljevima, koji su odabrani za finansiranje. Samom aktivnošću sprovođenja politike javnosti i vidljivosti pružaju se informacije javnosti, te se tako preuzima šira odgovornost za efikasno korišćenje IPA sredstava.

Da bi se pomoć koju pruža EU mogla prepoznati, kao i njen uticaj na građane zemlje korisnice IPA podrške, uspješno sprovođenje politike vidljivosti je od suštine važnosti. Cilj navedene aktivnosti je da se osigura razvoj svijesti same javnosti o aktivnostima/akcijama EU. Na takav način transparentnost i vidljivost će stvoriti konzi-

stentnu sliku o mjerama EU, kroz IPA podršku. Evropska komisija i država kandidat za punopravno članstvo u EU, dogovaraju koherentan plan aktivnosti u vezi sa politikom vidljivosti i komunikacije. Cilj navedenog plana je da se informacije o programima i operativnim aktivnostima IPA podrške učine dostupnim javnosti. Na taj način postigli bi se rezultati koji su postavljeni koherentnim planom, te promovisale aktivnosti EU.

Treba istaći da su svi projekti finansirani kroz IPA program podrške fokusirani da vode računa o zajedničkim pitanjima, a tiču se životne sredine, civilnog društva, regionalnog razvoja, jednake mogućnosti i antidiskriminacije po pitanju roda i manjina, manjinskih ljudskih prava, osjetljivih grupa, uključujući raseljana lica i osobe sa hendikepom. Takođe, IPA projekti omogućavaju da se ojačaju administrativni kapaciteti, kao i da se obezbijede uslovi dobrog upravljanja, pri čemu je obezbijeden mehanizam nadgledanja, kontrole i ocjene. Pored navedenih aktivnosti, treba navesti i još jednu, ne manje važnu, koja se odnosi na kampanju usmjerenu na podizanje svijesti javnosti, o značaju obezbjeđivanja adekvatnog načina za borbu protiv korupcije, koja bi tako podsticala dodatnu građansku odgovornost.

Svrha informisanja javnosti o korišćenju IPA sredstava je da se građanima što bolje i jasnije pruže relevantne informacije i približi navedena tematika, čime će se obezbijediti da sredstva namijenjena kroz IPA podršku budu pravilno kanalisana krajnjem korisniku.

mr Božidar Lopičić,
samostalni savjetnik II
u Direktoratu za državni trezor

Ivana Maksimović

Pravilo N+3 kao pokazatelj uspješnosti korišćenja EU fondova

Crna Gora, kao zemlja kandidat, na svom putu ka Evropskoj uniji, nailazi na izazove u upravljanju pretpristupnim fondovima, kako bi što spremnije dočekala pristupanje.

Izazovi upravljanja sredstvima Evropske unije, kako u pretpristupnoj fazi, tako i po pristupanju, mogu se opisati kroz tri cilja:

- maksimizirati trošenje sredstava, kako bi se ispoštovali predviđeni rokovi za njihovo trošenje (tzv. N+3 pravilo) i tako spriječila automatska obustava novca opredijeljena za određeni program. Ovaj cilj ukratko bi mogao biti predstavljen u vidu poruke nadležnim organima: "Trošite sredstva brzo".

- minimizirati povraćaj sredstava, odnosno smanjiti broj nepravilnosti usljed kojih će Crna Gora biti u obavezi da vrši povraćaj sredstava. Ovaj cilj, ukratko, bi mogao biti predstavljen u vidu poruke nadležnim organima: "Trošite sredstva pravilno".

- maksimizirati uticaj (efektivnost) i vrijednost (efikasnost) utrošenih sredstava, odnosno ako bi to predstavili u vidu poruke nadležnim organima: "Trošite sredstva na najbolji način".

Iskustvo drugih zemalja je pokazalo da problematična faza u realizaciji projekata nastaje nakon uvođenja decentralizovanog, odnosno indirektnog upravljanja, jer tada dolazi do sporijeg ugovaranja i povećava se rizik da se novac vrati Evropskoj komisiji.

Nikada nije prerano početi sa planiranjem kako bi se izbjegao rizik od automatske obustave sredstava.

Kao jedan od pokazatelja uspješnosti upravljanja sredstvima, Evropska komisija upravo uzima podatak koliko je sredstava utrošeno u adekvatnom vremenskom roku i u tu svrhu koristi se tzv. pravilom N+3.

N+3 pravilo je fleksibilan rok za trošenje dostupne alokacije, gdje je "N" programska godina za koju su alocirana određena sredstva. To znači da se sredstva alocirana npr. za 2012. godinu (N) moraju potrošiti do 31.12.2015. (+3). Istekom roka u kojem se sredstva moraju potrošiti dolazi do „automatske obustave sredstava“, odnosno neiskorišćeni dio opredijeljene alokacije vraća se u budžet EU.

Ispunjenost pravila N+3 je izazov koji se postavlja pred jednu zemlju, kako bi se povećala odgovornost svih aktera procesa korišćenja EU fondova.

Jedan od glavnih problema zbog čega sredstva koja su namijenjena državama kandidatima, kao i državama članicama, ostaju neutrošena je i nedostatak spremnih projekata sa kompletnom projektnom dokumentacijom.

Naime, na ispunjavanje N+3 pravila utiče niz faktora relevantnih za različite faze procesa (programiranje i implementacija), te se tako mogu i grupisati:

Faktori koji utiču na N+3 pravilo prije odobrenja projekata:

- Kasno odobravanje Operativnog programa
- Kasno otpočinjanje programa
- Premalo projektnih aplikacija
- Visoka stopa odbijanja projektnih aplikacija
- Previše malih projekata (sa malom projektnom vrijednošću)

Faktori koji utiču na N+3 pravilo u fazi implementacije projekata

- Kasno otpočinjanje implementacije projekata (spore ugovorne procedure i/ili nedostatak zrelih projekata)
- spoljni faktori (u slučaju infrastrukturnih projekata radova su uslovljeni vremenskim prilikama)
- Spora implementacija projekta (niska stopa povlačenja sredstava i podnošenje zahtjeva za plaćanje)

Ovo su svakako samo mogući, ali ne i jedini faktori koji mogu uticati na ispunjavanje N+3 pravila, što znači da se tokom realizacije Operativnog programa i projekata mogu pojaviti i drugi.

Važno je naglasiti da je u prvoj godini implementacije, usljed isplate avansnog dijela sredstava ugovaraču, najlakše postići ciljeve uslovljene rokovima koje nameće N+3 pravilo, ali kako se efekat avansnih isplata smanjuje, tako raste i rizik od automatske obustave sredstava u narednim godinama, što znači da je automatska obustava sredstava izazov koji se povećava tokom trajanja samog programa. Zato je važno da se, prilikom planira-

nja aktivnosti, sprovodi detaljna analiza rizika kako bi se blagovremeno prepoznali i pratili rizici koji vode do automatske obustave sredstava.

Ono na šta je najvažnije obratiti pažnju jeste posvećenost svih aktera u procesu, kao i uspostavljanje realističnih planova i projekcija trošenja sredstava, koje predstavljaju osnov za praćenje (ne)ispunjavanja N+3 pravila. Nerealne projekcije vode nerealnim ciljevima i samim tim neisunjavanju postavljenih ciljeva.

Implementacija Operativnog programa regionalni razvoj i Operativnog programa razvoj ljudskih resursa 2012-2013 (IPA komponenta III i IPA komponenta IV), otpočela je decembra 2014. godine, nakon potpisivanja Finansijskih sporazuma za pojedinačne komponente.

Kako se Operativni programi odnose na 2012. i 2013. godinu, to znači da se Crna Gora susrijeće sa N+3 pravilom za 2015. godinu. Naime, N+3 pravilo, odnosno cilj za 2015 godinu za Crnu Goru, iznosi 1,3 odnosno 1,1 milion eura, po komponentama III i IV, respektivno. Dakle, ukoliko iznosi koji se do 31. decembra 2015. godine prijave Evropskoj komisiji, i budu manji od postavljenih, to će značiti da će doći do automatske obustave sredstava, odnosno za iznos neutrošenih/neprijavljenih iznosa biće umanjene iznosi finansijskih alokacija za navedene programe.

Važno je reći da je Crna Gora suočena sa grupom rizika koji mogu uticati na ispunjenje N+3 pravila za pojedinačni program prije same implementacije projekata, odnosno, da je, usljed kasnog potpisivanja Finansijskih sporazuma, vremenski okvir za ispunjavanje cilja uslovljenog N+3 pravilom za 2015. godinu izuzetno ograničen, imajući u vidu da su procedure koje prethode samom potpisivanju ugovora i njegovoj implementaciji izuzetno zahtjevne i dugotrajne. Ipak, nacionalni organi preduzimaju sve neophodne mjere kako bi se rizik od automatske obustave sredstava sveo na najmanju moguću mjeru i ispunili postavljeni ciljevi.

Ivana Maksimović,
samostalna savjetnica I
u Direktoratu za državni trezor

Valentina Bojović

Izveštavanje o sistemu unutrašnjih finansijskih kontrola u javnom sektoru Crne Gore

Sistem unutrašnjih finansijskih kontrola predstavlja prepoznatljiv odnos korišćenja javnih sredstava i treba ga shvatiti kao pomoć i podršku rukovodiocima u javnom sektoru za poboljšanje kvaliteta usluga javnog sektora, transparentnosti u korišćenju sredstava poreskih obveznika i povećanje povjerenja u subjekte javnog sektora.

Važan element u procesu finansijskog upravljanja jeste sistem finansijskog izvještavanja. Pouzdano finansijsko izvještavanje predstavlja mehanizam za kontrolu korišćenja finansijskih sredstava i osnovu za donošenje kvalitetnih odluka.

Centralna jedinica za harmonizaciju Ministarstva finansija priprema i dostavlja Vladi Crne Gore na razmatranje i usvajanje Konsolidovani izvještaj o sistemu unutrašnjih finansijskih kontrola u javnom sektoru. Svrha izvještaja je upoznavanje Vlade Crne Gore o aktivnostima koje su preduzete, od strane subjekata javnog sektora i CHU na unapređenju i razvoju sistema unutrašnjih finansijskih kontrola u javnom sektoru, kao i o planiranim aktivnostima na daljem razvoju ovog sistema.

Izveštaj je pripremljen na osnovu pojedinačnih izvještaja korisnika budžeta na centralnom i lokalnom nivou, i izvještava o sprovođenju aktivnosti u uspostavljanju i razvoju sistema finansijskog upravljanja i kontrola i o radu

unutrašnje revizije u javnom sektoru Crne Gore.

Analiza dostavljenih upitnika ukazuje na to da su pojedini subjekti ocijenili da su veoma uspješno uspostavili i nastavili da unapređuju sistem finansijskog upravljanja i kontrola. Kroz proces sagledavanja kvaliteta finansijskog upravljanja i kontrola CHU ocjenjuje kvalitet upravljanja i daje preporuke za dalje unapređenje sistema.

Centralna jedinica za harmonizaciju vrši sagledavanje kvaliteta sistema finansijskog upravljanja i kontrola i tokom 2014. godine u pojedinim institucijama javnog sektora uočeno je da postoje jasni, međusobno povezani ciljevi, podržani strategijama ministarstva i budžetom, kao i formalno delegiranje odgovornosti i ovlašćenja za korišćenje budžetskih sredstava koja su opredijeljena za utvrđene programe. Na osnovu sagledavanja kvaliteta, Ministarstvo odbrane je dobar primjer organizacije sa dobro uspostavljenim sistemom finansijskog upravljanja i kontrole i služi kao primjer dobre prakse za uspostavljanje upravljačke odgovornosti u javnom sektoru, dok na lokalnom nivou najbolji primjer predstavlja Glavni Grad Podgorica.

Uspostavljanje unutrašnje revizije u javnom sektoru na konceptu decentralizacije, ostvaren je značajan progres. U narednoj tabeli dat je pregled ostvarenog napretka:

Godina	Broj revizora	Broj revizija	Date preporuke
2011	31	59	72
2012	44	68	269
2013	46	101	419
2014	60	114	454

Broj revizora na kraju 2014. godine je za 93,54% veći u odnosu na broj revizora na kraju 2011. godine, dok je broj revizija povećan za 93,22%. Broj datih preporuka je povećan preko 6 puta u odnosu na 2011. godinu. Tokom 2011. godine dato je 72 preporuke dok je u toku 2014. godine dato 454 preporuke.

Uprkos navedenim rezultatima i činjenici da je 67 korisnika sredstava budžeta obezbijedilo vršenje funkcije unutrašnje revizije što čini preko 96% budžetske potrošnje, veliki broj manjih korisnika sredstava budžeta nije obezbijedio pokrivenost funkcijom unutrašnje revizije.

U skladu sa zakonom, jedinice za unutrašnju reviziju su popunjene u Ministarstvu finansija, Ministarstvu održivog razvoja i turizma, kao i Glavnom Gradu Podgorica i opštinama Nikšić, Berane, Pljevlja i Rožaje.

Centralna jedinica za harmonizaciju vrši sagledavanje kvaliteta unutrašnje revizije, te je tokom 2014. godine CHU sprovela postupak sagledavanja kvaliteta unutrašnje revizije u skladu sa metodologijom propisanom Pravilnikom o metodologiji sagledavanja kvaliteta unutrašnje revizije u javnom sektoru i utvrđeno je da su revizorski izvještaji u najvećoj mjeri pripremljeni u skladu sa propisanom metodologijom i standardima u svim jedinicama, iako postoji razlika u kvalitetu izvještaja. Jed-

na od najvažnijih oblasti u kojima treba da se unaprijedi kvalitet izvještaja jeste unapređenje kvaliteta stila pisanja izvještaja sa naglaskom na jasnost i nedvosmislenost nalaza, kao i jasnost i primjenljivost preporuka.

Na osnovu podataka dobijenih iz samoprocjene za finansijsko upravljanje i kontrolu, sagledavanja kvaliteta finansijskog upravljanja i kontrole i unutrašnje revizije, izvještaja o radu unutrašnje revizije, u sistem unutrašnjih finansijskih kontrola u javnom sektoru Crne Gore ostvaren je vidan progres koji je prepoznat i od strane Direktorata za budžet Evropske unije, Izvještaja o napretku Evropske komisije za Crnu Goru za 2014. godinu i Izvještaja SIGMA-e o upravljanju javnim finansijama.

Većina subjekata u javnom sektoru je započela aktivnosti na unapređenju sistema upravljanja i kontrole. Međutim, potrebno je da svi korisnici sredstava budžeta unaprijede sistem upravljačke odgovornosti kroz definisanje ciljeva, pokazatelja uspješnosti, praćenje i evaluaciju realizacije utvrđenih ciljeva. Sve navedeno će doprinijeti jasnijem delegiranju ovlašćenja i odgovornosti, uspostavljanju procesa upravljanja rizicima i sistema izvještavanja.

Iako je pokrivenost potrošnje budžetskih sredstava funkcijom unutrašnje revizije u jako visokom procentu, postoji međutim, veliki nedostatak u popunjavanju kapaciteta unutrašnje revizije. Dalje popunjavanje jedinica za unutrašnju reviziju, unapređenje znanja i vještina unutrašnjih revizora predstavlja glavne izazove u narednom periodu.

Valentina Bojović,
Viša unutrašnja revizorka
u Direktoratu za centralnu harmonizaciju

Mladen Vlahović

Nova regulativa u oblasti revizije - usklađivanje sa Direktivama EU

Osnovni cilj donošenja Direktiva u oblasti računovodstva i revizije je međusobno približavanje, odnosno ujednačavanje, rješenja iz zakonodavstava pojedinačnih država članica. Direktive obavezuju države članice u pogledu rezultata koje treba postići, ali im ipak ostavlja mogućnost samostalnog izbora oblika i sredstava njihovog unutrašnjeg pravnog uređenja za ostvarivanje tih zajedničkih ciljeva. Ako države članice usvojene direktive ne ugrade u nacionalno zakonodavstvo, ili to ne učine u potpunosti, odnosno učine sa zakašnjenjem, učesnici u sudskim postupcima mogu da se direktno pozivaju na njene odredbe i pred nacionalnim sudovima. Kandidatiji za članstvo u EU moraju da, prije ulaska u EU, ugrade u svoje zakonodavstvo sve zahtjeve direktiva, uredbi i drugih pravnih akata EU, kao što to moraju da urade i postojeće države članice u rokovima određenim za usaglašavanje.

DIREKTIVA 2013/34/EU

Direktiva 2013/34/EU propisuje da računovodstveni iskazi subjekata od javnog interesa, srednjih i velikih

pravnih lica moraju biti revidirani od strane jednog ili više zakonom ovlašćenih revizora, odnosno revizorskih društava.

Ovlašćeni revizor mora da, pored „klasičnog“ mišljenja revizora o računovodstvenim iskazima, da i mišljenje o tome da li je izvještaj o poslovanju usklađen sa računovodstvenim iskazima za istu poslovnu godinu, kao i da li je sastavljen u skladu sa važećim pravnim propisima, uz navođenje da li je, imajući u vidu sopstveno poznavanje i razumijevanje poslovanja preduzeća i njegove sredine, ustanovio značajne pogrešne navode u izvještaju o poslovanju, u kojem slučaju mora da navede prirodu takvih pogrešnih navoda. Ova računovodstvena direktiva djelimično mijenja i revizijsku direktivu (2006/43) u dijelu koji se odnosi na izvještaj revizora, koji sada mora da sadrži sljedeće sastavne djelove:

- uvod koji definiše najmanje računovodstvene iskaze koji su predmet obavezne revizije, zajedno sa politikom računovodstvenog izvještavanja koja je bila korišćena kod njihovog sastavljanja;

- opis obima obavezne revizije u kojem se definišu

najmanji standardi revizije po kojima je izvedena obavezna revizija;

- mišljenje revizora koje može biti pozitivno, sa rezervom ili negativno i u kojem je jasno navedeno mišljenje ovlašćenog revizora o tome:

- a) da li godišnji računovodstveni iskazi daju istinit i fer prikaz u skladu sa odgovarajućom politikom računovodstvenog izvještavanja i

- b) gdje je potrebno, da li godišnji računovodstveni iskazi ispunjavaju zakonske zahtjeve (ako ovlašćeni revizor ne može da da revizorsko mišljenje, izvještaj treba da sadrži izjavu revizora o nemogućnosti davanja mišljenja);

- navođenje eventualnih pitanja na koja ovlašćeni revizor posebno upozorava, bez da u svom mišljenju izrazi rezervu;

- mišljenje da li je izvještaj o poslovanju u skladu sa računovodstvenim iskazima i da li je sastavljen u skladu

sa važećim pravnim propisima, kao i izjavu o tome da li je revizor utvrdio bitno pogrešne navode u tom izvještaju.

Izvještaj revizora mora da potpiše zakonom ovlašćeni revizor. Ako obaveznu reviziju vrši preduzeće za reviziju, izvještaj revizora potpisuju bar ovlašćeni revizori koji su obavili reviziju u ime društva za reviziju. U izuzetnim okolnostima države članice mogu da odluče da te potpise ne treba javno objelodaniti, ako bi to neizbježno i značajno ugrožavalo ličnu bezbjednost bilo kojeg lica.

Revidiranje računovodstvenih iskaza je provjera i ocjenjivanje računovodstvenih iskaza, podataka i metoda korišćenih prilikom njihovog sastavljanja i, na osnovu toga, davanje nezavisnog stručnog mišljenja o tome da li računovodstveni iskazi u svim bitnim aspektima daju istinit i pošten prikaz finansijskog stanja i poslovnog rezultata preduzeća, u skladu sa odgovarajućom politikom računovodstvenog izvještavanja. Direktiva u vezi sa revizijom računovodstvenih iskaza propisuje samo u kojim slučaje-

vima je revizija računovodstvenih iskaza obavezna i, što je možda malo neobično, mijenja revizijsku direktivu u dijelu koji reguliše izvještavanje zakonom ovlašćenog revizora. S tim u vezi, valja istaći i novouspostavljene odredbe o tome da ovlašćeni revizor mora da da i mišljenje da li je izvještaj o poslovanju u skladu sa računovodstvenim iskazima i da li je sastavljen u skladu sa važećim pravnim propisima, kao i izjavu o tome da li je revizor ustanovio bitno pogrešne navode u izvještaju o poslovanju.

DIREKTIVA 2014/56 EU I POVEZANE DIREKTIVE

Iako je legislativa u Crnoj Gori u velikoj mjeri usaglašena sa legislativom EU, Direktive donose određene novine koje moraju biti implementirane kroz zakonske i podzakonske akte. Najvažnije novine se odnose na sistem osiguranja kvaliteta rada ovlašćenih revizora odnosno revizorskih društava, zatim obaveza objelodanjivanja informacija kroz izvještaj o transparentnosti i ne manje važno, insistiranje na nezavisnosti i objektivnosti ovlašćenih revizora, odnosno revizorskih društava tokom vršenja revizije.

Uspostavljanje sistema osiguranja kvaliteta rada ovlašćenih revizora odnosno revizorskih društava je jedna od najvažnijih obaveza država članica EU u skladu sa Direktivom. Taj sistem mora biti organizovan na način da je:

- nezavisan o ovlašćenim revizorima i revizorskim društvima koji su predmet provjere,
- finansiranje sistema osiguranja kvaliteta je sigurno i ne smije biti ni pod kakvim neprimjerenim uticajem ovlašćenih revizora ili revizorskih društava,
- osobe koje sprovode ispitivanje osiguranja kvaliteta posjeduju odgovarajuće stručno obrazovanje i relevantno iskustvo u sprovođenju zakonskih revizija i finansijskog izvještavanja kao i specifično obrazovanje u ispitivanju osiguranja kvaliteta, i sl.

Kako bi se povećala vjerodostojnost i transparentnost provjere osiguranja kvaliteta koja se sprovode u Uniji, sistemima osiguranja kvaliteta država članica trebala bi upravljati nadležna tijela koja su imenovale države članice. Provjera osiguranja kvaliteta osmišljena je radi sprječavanja ili rješavanja mogućih nedostataka u načinu obavljanja zakonskih revizija. Kako bi se osiguralo da provjera osiguranja kvalitete imaju odgovarajući obuhvat nadležna tijela bi, pri sprovođenju takvih provjera, trebala uzeti u obzir dimenziju i složenost djelatnosti ovlašćenih revizora i revizorskih društava

Društvo za reviziju, odnosno, ovlašćeni revizor koji vrši reviziju pravnih lica koje Direktiva klasifikuje kao su-

bjekte od javnog interesa (akcionarska društva, banke, osiguravajuća društva i sl.), dužni su da objelodane izvještaj o transparentnosti koji sadrži:

- 1) oblik privrednog društva i vlasničke strukture društva za reviziju, odnosno ovlašćenog revizora;
- 2) opis mreže i njeno pravno i organizaciono uređenje, ako društvo za reviziju pripada mreži;
- 3) opis upravljačke strukture društva za reviziju;
- 4) opis unutrašnjeg sistema kontrole kvaliteta društva za reviziju i izjavu organa upravljanja o njegovoj efikasnosti;
- 5) datum kada je sprovedena posljednja kontrola rada;
- 6) popis subjekata za koje je društvo za reviziju odnosno ovlašćeni revizor sprovedo reviziju tokom prethodne finansijske godine;
- 7) izjavu o nezavisnosti rada društva za reviziju, odnosno ovlašćenog revizora koja naročito sadrži pregled internih kontrola kojima se obezbjeđuje nezavisnosti;
- 8) izjavu o politici revizorskog društva o kontinuiranoj profesionalnoj edukaciji;
- 9) finansijske informacije i podatke o ukupnom prihodu od obavljanja revizije i prihodu od dodatnih usluga, koje nijesu povezane sa revizijom;
- 10) parametre za utvrđivanje zarada glavnih partnera za reviziju.

Crna Gora će, kao kandidat za članstvo u EU, u narednom periodu uskladiti svoju legislativu (Zakon o računovodstvu, Zakon o reviziji i podzakonske akte) sa odredbama novih direktiva o računovodstvu i reviziji. U pripremi nacrtu zakona učesće su uzeli i predstavnici profesionalnih računovodstvenih, odnosno revizorskih udruženja kao i inostrani eksperti u okviru projekta „Izgradnja kapaciteta za efektivan nadzor revizije“ finansiranom od strane Svjetske banke. Radi se o vrlo složenom postupku usklađivanja domaćeg zakonodavstva sa zahtjevima EU, a pri tome su potrebna ozbiljna stručna razmatranja, prije svega kod onih odredbi gdje direktiva propisuje da država članica (u slučaju Crne Gore država kandidat za članstvo u EU) može neke zahtjeve da dozvoli ili da zahtijeva.

Mladen Vlahović,
samostalni savjetnik II
u Direktoratu za centralnu harmonizaciju

Milica Vuletić

Realizacija treće faze projekta „Uključivanje građana u borbu protiv sive ekonomije“

Nakon uspješne realizacije dvije faze projekta „Uključivanje građana u borbu protiv sive ekonomije“, isti je nastavljen do kraja 2015. godine, čime je omogućen dalji doprinos građana u suzbijanju ove negativne društvene pojave, kao i prikupljanje sredstava za finansiranje projekata od opšteg društvenog značaja, koje su predložili i za koje glasaju građani.

Javnu kampanju na promociji projekta obilježavaju intenzivne aktivnosti na kanalima društvenih mreža (Facebook i Twitter), medijska predstavljanja, te komunikacije sa građanima na terenu. Aktivniji angažman rezultirao je većim brojem prijava nepravilnosti, naročito tokom trajanja turističke sezone, kao i većim odzivom na društvenim mrežama. Fokus navedenih aktivnosti stavljen je na dalje predstavljanje osnovnih ciljeva projekta, načina za prijavljivanje sive ekonomije i mogućnosti glasanja za projekte koji će se finansirati iz sredstava generisanih na osnovu izrečenih kazni.

Ključna novina ove faze odnosi se na način glasanja za projekte od opšteg društvenog značaja, uveden 1. oktobra, kojim je omogućeno glasanje za projekte bez obaveze prijavljivanja nepravilnosti, i to putem internet por-

tala, kao i u okviru tzv. Budi odgovoran karavana, kojim je pokrivena cjelokupna teritorija Crne Gore. Uvođenjem glasanja na info-punktovima omogućeno je da se, putem direktne komunikacije na terenu, i građani koji ne koriste informacione tehnologije uključe u kampanju i daju doprinos uspjehu iste.

Od iznosa novčanih kazni izrečenih po prijavama građana, finansiraće se investicije do 50.000 eura sa liste od 11 predloženih projekata, koji se u 2014. godini nijesu kvalifikovali za finansijsku podršku po osnovu vrijednosti izrečenih kazni, a prema pravilima treće faze kampanje, u iznosu od 30% vrijednosti izdatih kazni.

Građani svoj glas mogu dati nekom od sljedećih projekata:

1. Nabavka aparata za mehaničku ventilaciju (respiratora) za bebe,
2. Izgradnja i opremanje dijela Specijalne bolnice za psihijatriju „Dobrota“ Kotor,
3. Opremanje gradskih parkova i dnevnih centara mobilijarom za djecu sa invaliditetom,

4. Opremanje Dневnih centara za djecu i omladinu sa smetnjama u razvoju u Bijelom Polju, Mojkovcu i Ulcinju,
5. Nabavka zvučnih semafora za osobe sa oštećenim vidom,
6. Podrška starim licima na teritoriji Prijestonice Cetinje,
7. Projekat „Sigurna penzija“,
8. Kreditna linija za start-up preduzeća za žene i mlade u manje razvijenim opštinama,
9. Nabavka posuda za kompostiranje otpada u domaćinstvima u Crnoj Gori,
10. Osnivanje edukativnog centra za upravljanje otpadom u Podgorici,
11. Izgradnja skloništa za napuštene životinje i pansiona za privremeno čuvanje kućnih ljubimaca.

Od početka 2015. godine prikupljeno je preko 150.000,00 eura za projekte od društvenog značaja, a prikupljanje sredstava biće nastavljeno do završetka realizacije projekta.

I u ovoj fazi kampanje imali smo priliku da uspjeh projekta podijelimo sa predstavnicima različitih sektora iz zemalja regiona. Predstavnici državne administracije, građana i nevladinog sektora Republike Makedonije boravili su u Crnoj Gori, te su im kroz studijsku posjetu prenijeta iskustva iz svih faza projekta: od kreiranja aplikacije Budi odgovoran, preko koncipiranja i sprovođenja kampanje za učešće građana u suzbijanju sive ekonomije. Sem toga, projekat je predstavljen na konferenciji „Učešće građana u javnim politikama i donošenju odluka“, održanoj u Splitu, na kojoj je posebno pozdravljena posvećenost Vlade Crne Gore kreiranju projekata kojima se građani uključuju u kreiranje i implementaciju javnih politika.

Povodom obilježavanja 150 godina od osnivanja Međunarodne unije za telekomunikacije ITU, Ministarstvo za informaciono društvo i telekomunikacije kandidovalo je projekat za dodjelu nagrade u međunarodnoj konkurenciji za projekte koji su najzaslužniji za poboljšanje kvaliteta života kroz ICT inovacije i promociju ciljeva Međunarodne unije za telekomunikacije.

Kao što je javnost već upoznata, Vlada Crne Gore projekat realizuje u saradnji sa Elektrotehničkim fakultetom u Podgorici i Kancelarijom Programa Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP) u Crnoj Gori, omogućavajući građanima da na jednostavan i brz način, putem mobilne aplikacije, sajta www.budiodgovoran.me i kol-centara Poreske uprave i Uprave za inspeksijske poslove, ukažu nadležnim organima na nepravilnosti iz oblasti neizdavanja fiskalnih

računa, rada na crno, nepravilnosti na kupalištima i kršenja potrošačkih prava. S ciljem podsticanja građana na veću participativnost, osnovna ideja projekta osnažena je odlukom da se dio sredstava od izrečenih kazni po prijavama građana preusmjeri za finansiranje projekata od opšteg društvenog značaja koje predlože i za koje glasaju sami građani.

Tokom prve dvije faze kampanje, postupajući po prijavama građana, inspeksijske službe izdale su prekršajne naloge u vrijednosti od preko 1,1 miliona eura, čime su obezbijedena sredstva u iznosu od preko 540 hiljada eura, potrebnih za finansiranje 11 projekata od opšteg društvenog značaja.

U skladu sa planom kampanje, završna konferencija ove faze projekta planirana je za 8. decembar 2015. godine, kada će biti uručeni ugovori o donacijama za finansiranje projekata koji do kraja glasanja zavrijede najveću podršku građana.

Miloš Popović

Rast ≠ razvoj

U medijima i javnim istupima, često se u isti kontekst stavljaju pojmovi ekonomskog rasta i ekonomskog razvoja, bez dubljeg poznavanja razlike između tih pojmova, a nerijetko se javljaju i kao sintagma u „rast i razvoj“ floskuli. Ovaj tekst nastoji na jednostavan način prikazati razliku između ova dva koncepta, u uvjerenju da će čak i ne-ekonomistima, nakon čitanja, suština pojmova biti jasnija, te da će se tako približiti osnovni cilj ekonomske politike Crne Gore – rast životnog standarda građana iliti razvoj društva.

Ekonomski rast je mjera kvantitativnog rasta ukupne ekonomske aktivnosti jedne države.

Za mjeru nivoa ekonomije na jednoj teritoriji najčešće se koristi indikator bruto društvenog proizvoda – BDP, koji mjeri ukupnu dodatnu vrijednost proizvedenih međufaznih i finalnih roba i usluga u granicama države za koju se indikator mjeri. Osim osnovnog indikatora, u analizama se koriste i bruto društveni proizvod po glavi stanovnika (BDP per capita)¹ i bruto društveni proizvod po glavi stanovnika prilagođen paritetu kupovne moći (BDP per capita PPP).² Kao takav, BDP per capita i stopa rasta BDP-a³ predstavlja jedan od najvažnijih indikatora za mjerenje uspješnosti ekonomske politike jer predstavljaju osnov na kome se može porediti više država svijeta nezavisno od njihove veličine i broja stanovnika.

U definisanju ciljeva ekonomske politike, akcenat se uglavnom stavlja na dugoročnu stopu ekonomskog rasta koja predstavlja ništa drugo do uprosječen ekonomski rast tokom većeg broja godina. Insistiranje na ovakvoj formulaciji postoji zbog ciklične prirode ekonomske aktivnosti, a, shodno tome, i postojanju tzv. biznis ciklusa u razvoju jedne države.⁴

1 - BDP per capita je bruto društveni proizvod podijeljen sa prosječnim brojem stanovnika u toj godini.

2 - BDP per capita PPP je bruto društveni proizvod po glavi stanovnika mjeren paritetom kupovne moći koji vrši korekciju indikatora za kursne razlike koje postoje između valuta i mjeri koliko kupovnu moć ima 1\$ (koristi se kao valuta u kojoj je denominovan ovaj indikator) u različitim zemljama svijeta, i shodno tome računata konačnu vrijednost ovog indikatora

3 - Postoje nominalna i realna stopa rasta BDP-a i one mjere porast vrijednosti proizvedenih dobara i usluga u jednoj ekonomiji. Nominalna stopa rasta pokazuje koliko je vrijednost bruto društvenog proizvoda u jednoj godini porasla u odnosu na prethodnu. Mana ove mjere jeste što uključuje i cijene iz tekuće godine, tako da se do stope nominalnog rasta ekonomije može doći i pukim povećanjem cijene roba i usluga bez da je zaista došlo do povećanja proizvodnje. Stoga, indikator koji eliminiše uticaj rasta cijena na rast mjere ukupnog proizvoda jeste realna stopa rasta BDP-a, koja mjeri vrijednost proizvedenih dobara i usluga, ali u cijenama iz bazne (prethodne) godine, čime se eliminiše uticaj rasta/pada cijena (inflacije) i, sa strane analize, dobija indikator koji daje više uvida u to koliko je zaista došlo do povećanja proizvodnje roba i usluga.

4 - Biznis ciklus je sinusoidalno ponašanje stopa rasta tokom određenog perioda (5 - 10 godina). Pojava se objašnjava fazama tzv. pregrijavanja ekonomije (ekonomski rast veći od potencijalnog /potencijalni ekonomski rast je nivo ekonomskog rasta koji se ostvaruje pri punom upošljavanju kapaciteta jedne ekonomije - potpuna iskoristivost fizičkog kapitala i puna zaposlenost odnosno upošljenost ljudskog kapitala) i perioda recesije u kojima ekonomije bilježi negativne stope rasta. Jedan potpun ciklus rasta i recesije naziva se biznis ciklus, i, kao takav, on značajno utiče na prirodu ekonomskih politika koje se donose u državi u datom periodu.

Milica Vuletić,
Odjeljenje za edukaciju javnosti,
Poreska uprava Crne Gore
Koordinator projekta

“Uključivanje građana u borbu protiv sive ekonomije”

Tako da, kvantitativno mjereći ekonomiju u jednoj državi, govorimo i o indikatorima visine dohotka, nivoa investicija, štednje, zaposlenosti, potrošnje, itd. ne ulazeći detaljnije u prirodu ovih fenomena, njihovu disperziju među građanima, način i kvalitet usluga koje država građanima mora da obezbijedi (zdravstvo, školstvo, socijalna sigurnost, bezbjednost, vladavina prava, i dr). Iako je prilično osnovana pretpostavka da države koje ostvaruju veći nivo dohotka obezbjeđuju kvalitetne javne usluge svojim građanima, to nije uvijek slučaj.

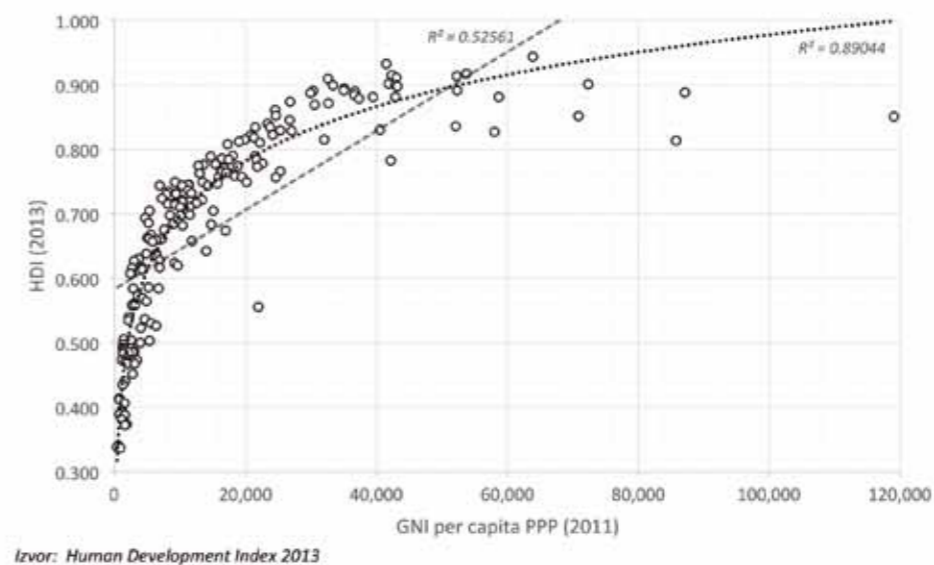
Ekonomski razvoj je mjera kvalitativnog stanja ekonomije i jednog društva u cjelini.

Ekonomski rast i indikatori koji se koriste za njegovo mjerenje ne govore ništa o čitavom korpusu društvenih pojava, a koje se, kao devijacija, mogu javiti i u najbogatijim državama. Bruto društveni proizvod i svi njegovi derivati ne govore o nivou bezbjednosti u jednoj državi, kvalitetu zdravstvenih usluga ili stanju u obrazovnom sektoru. Rast dohotka ne znači uvijek i pravednu disperziju bogatstva, naprotiv – države u razvoju vrlo često, uz ekonomski rast, suočavaju se i sa porastom siromaštva, što znači da se bogatstvo koncentriše u rukama manjine, a da druge ekonomske klase istog društva ne osjećaju benefite povećanja vrijednosti proizvodnje.

Kao mjera ekonomskog razvoja u ekonomskim krugovima se danas koristi indeks ljudskog razvoja (HDI) koji obuhvata tri kategorije koje utiču na kvalitet života pojedinca – (a) očekivano trajanje života (kao mjera kvaliteta zdravlja, a, kroz to, i zdravstvenog sistema), (b) očekivane i srednje godine provedene u okviru obrazovanog sistema i (c) bruto nacionalni dohodak per capita mjereno paritetom kupovne moći (kao mjera dostojanstvenog životnog standarda).⁵

5 - Indeks ljudskog razvoja (Human Development indeks - HDI) definisao je pakistanski naučnik Mahbub ul Hak, uz pomoć grupe svojih kolega i nobelovca Amartije Sena, kao kompozitni indeks koji bolje od indikatora ekonomskog rasta objašnjavaju kvalitet života pojedinca. Indeks se svake godine objavljuje u okviru izvještaja koji sponzoriju Ujedinjene nacije kroz svoju agenciju UNDP (United Nations Development Programme). Indeks je razvijen s ciljem da se, kako kaže Hak, „fokus donošenja ekonomskih politika sa težnji ka rastu indikatora nacionalnih računa pomjeri ka politima koje su usmjerene pojedincima“.

Grafik 1 Odnos indeksa ljudskog razvoja (HDI) i bruto nacionalnog dohotka kao mjere bogarstva države(GNI per capita PPP)

Izvor: Human Development Index 2013

Grafik 1 na najbolji način prikazuje odnos između rasta i razvoja. Naime, prilično jasno se vidi da stepen kvaliteta života, mjereno indeksom ljudskog napretka, nije u savršenoj korelaciji sa bogatstvom pojedinaca u tom društvu, čime se i potkrepljuje ranije iznijeta tvrdnja da ekonomski rast ne znači i ekonomski razvoj u svakom pojedinačnom slučaju. S druge strane, na osnovu linija linealnog i logaritamskog trenda ($R^2 = 0,52$ i $R^2 = 0,89$, respektivno) sa velikom vjerovatnošću se može tvrditi da ekonomski rast odnosno ekonomsko bogatstvo stvara kvalitetne pretpostavke i za razvoj jednog društva. Izrazito pozitivna korelacija je uočljiva do nivoa dohotka od oko 40.000\$ gdje gotovo u svakom pojedinačnom slučaju možemo tvrditi da je povećanje dohotka vodilo i povećanju kvaliteta života (iako se nezanemarljiv broj država nalazi ispod linije logaritamskog trenda, i u čijem slučaju se može opravdati teza koncentrisanosti bogatstva odnosno njegove nedovoljne redistribucije kroz one kanale sistema kroz koje i šira populacija osjeti prednosti ekonomskog rasta). Unajbogatijim društvima svijeta (nivo dohotka od preko 40.000\$) primjećuje se blagi opadajući trend u odnosu nivoa dohotka i vrijednosti indeksa ljudskog života. Sagledavajući širu sliku, interpretacija ovog odnosa može biti i sledeća – u nižim nivoima dohotka, čak i njegovo minimalno povećanje značajno utiče na povećanje kvaliteta života (obezbjeđivanje pijaće vode, osnovne zdravstvene zaštite, osnovnog obrazovnog procesa, itd.) do čega se dolazi relativno jeftinim investicijama, dok sa rastom nivoa dohotka, smanjuje se i njegova granična korisnost odnosno sve je teže pronaći prave investicije koje će povećati kvalitet života običnih građana.

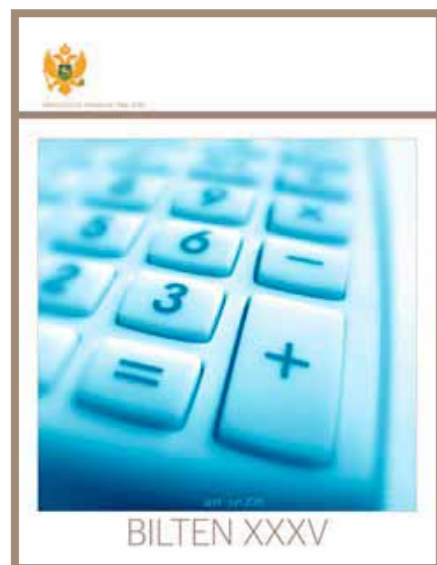
Indeks ljudskog razvoja, iako konceptualno širi od samog indikatora BDP, trpi kritike zbog nedovoljno aspekata života koje uzima u obzir, poput bezbjednosti i stepena kriminaliteta, efikasnosti sudstva i pravnog sistema u državi, mogućnosti za zaposlenje, itd. Iz tog razloga, ali i zbog težnje da se pronađe najadekvatnija statistička mjera za kvalitet života pojedinaca kreirani su brojni, nejčešće kompozitni, indeksi koji mogu poslužiti kao adekvatnija mjera pri definisanju ekonomskih, socijalnih, reformiskih i drugih politika u jednom društvu. Na taj način su nastali i indeks društvenog napretka (Social Progress Indeks – SPI), indeks koji 'mjeri' sreću (Gross Domestic Happiness), indikator pravog napretka (Genuine Progress Indicator), itd. Generalna mana ovih kompozitnih indeksa jeste nedovoljno široka baza iz koje crpe podatke, koji, opet, nisu metodološki usklađeni, čiji kvalitet varira zavisno od države, a kod mnogih zemalja u razvoju se javlja i potpuni nedostatak statističke baze koja može podržati dobijanje ovakvih mjerila. Suma sumarum, BDP kao statistički pokazatelj ima jako puno nedostataka želi li se steći uvid u cjelokupnost jednog društva, ali, istovremeno, on predstavlja jako kvalitetnu osnovu za primjenu u istraživanjima zbog svoje metodološke preciznosti, široke rasprostranjenosti i primjene u gotovo svim zemljama svijeta.

Miloš Popović,
Savjetnik III u Direktoratu za ekonomsku politiku i razvoj

Ivona Mihajlović

Info web aktivnosti ministarstva finansija u periodu od 01. jula do 30. septembra 2015. godine

17.07.2015. godine - Ministarstvo finansija objavilo Bilten XXXV

23.07.2015. godine - Izjava generalnog direktora Direktorata za budžet u Ministarstvu finansija Nikole Vukićevića, nakon sjednice Vlade Crne Gore povodom usvajanja Informacije o stanju javnih finansija na lokalnom nivou

“... Ovom Informacijom su trentirane prije svega lokalne samouprave koje su korisnice Egaliozacionog fonda, a zatim i opštine koje imaju problema sa dospje-

lim obavezama i obezbjeđivanjem tekuće likvidnosti. Usvojenim mehanizmom, Vlada želi da pruži mogućnost i dodatnu podršku prevashodno onim opštinama koje su u teškoj finansijskoj situaciji, da planom sanacije omoguće dugoročnu finansijsku održivost. U saradnji sa Zajednicom opština napravljen je presjek finansijskog stanja opština koji je pokazao da bi oko 65 miliona eura duga moglo da uđe u reprogram. Ono što je novina u odnosu na prethodnu infomaciju jeste to, da je Vlada zadužila Ministarstvo finansija da, prilikom izrade nacrtu Zakona o budžetu za 2016. godinu, predvidi izdavanje državnih garancija za finansijsku konsolidaciju jedinica lokalne samouprave, na način što bi, sredstva obezbjeđenja od strane opština ka centralnoj vlasti bila sredstva Egalizacionog fonda (do nivoa koji svaka korisnica ima), i ukupan iznos tih garancija bi bio do 70 miliona eura. Do 2016. godine, na ovaj način bi jedinice lokalne samouprave refinansirale postojeće obaveze prema finansijskim institucijama, prije svega domaćim, s obzirom da se radi o kreditima koji su opterećeni veoma visokim kamatnim stopama od 8 pa do 12-13%. Na sjednici nisu razmatrani krediti koji su uzeti u međunarodnim institucijama s obzirom da su oni dugoročni i razvojno orijentisani, i pod vrlo povoljnim finansijskim uslovima obezbijedjeni. Osim refinansiranja obaveza prema finansijskim institucijama, predviđeno je i izmirenje obaveza prema dobavljačima i realizacija socijalnog programa. Do 2016. godine, pored izdavanja garancija, Vlada će prema bankama garantovati sredstvima Egalizacionog fonda i, ukoliko se ona iscrpe, po našem mišljenju nećemo doći u tu opasnost, kao neki zadnji mehanizam Vlada je spremna da iskoristi ono što joj stoji na raspolaganju shodno Zakonu o budžetu, a to su sredstva tekuće budžetske rezerve. Sa druge strane, lokalne samouprave su u obavezi da zaključe Sporazum sa Ministarstvom finansija, koji će kasnije morati da potvrdi Vlada, u kojem će biti precizirane obaveze koje te lokalne samouprave moraju da ispune kako bi se obezbijedila finansijska održivost, i navedeno će biti preduslov da se koristi garancija koju će izdati Vlada odnosno Ministarstvo finansija. Paralelno sa ovim procesom, Ministarstvo finansija nastavlja da vodi pregovore sa Svjetskom bankom koja je izrazila spremnost da pruži tehničku podršku ozdravljenju lokalnih samouprava, a imamo i pozitivne signale da će Svjetska banka razmotriti i mogućnost da uđe i sa konkretnim finansijskim aranžmanom kako bi lokalne samouprave ozdravile, ali o tome je još uvijek rano govoriti.“

14.08.2015. godine - Počinje glasanje za projekte od društvenog značaja u okviru treće faze kampanje „Budi odgovoran“

Obavještavamo javnost da je glasanje za projekte od društvenog značaja u okviru treće faze kampanje „Budi odgovoran. Od tebe zavisi. Siva ekonomija 0%.“ počelo 17. avgusta i da će trajati do 5. decembra 2015. godine. Sredstva prikupljena i tokom ove faze kampanje biće opredijeljena za finansiranje pojedinačnih predloga koji budu dobili najveći broj glasova. Nakon uspješne realizacije dvije faze kampanje, tokom kojih su građani/ke prijavili/e preko 5.000 nepravilnosti u oblasti sive ekonomije, što je rezultiralo izdavanjem novčanih kazni u vrijedosti od preko 1.100 000,00 eura, kampanja će biti nastavljena do kraja 2015. godine. Na taj način će se omogućiti dalje prikupljanje sredstava za finansiranje projekata od opšteg društvenog značaja, koje su predložili građani/ke. U nastavku kampanje, građani/ke će i dalje biti u mogućnosti da ukazuju na nepravilnosti iz oblasti sive ekonomije i glasaju za projekte, putem web sajta budiodgovoran.me, mobine aplikacije i kol centara Poreske i Uprave za inspeksijske poslove. Od iznosa novčanih kazni izrečenih po prijavama građana, finansiraće se investicije sa liste od preostalih 11 predloženih projekata, koje se nijesu kvalifikovale za finansijsku podršku po osnovu vrijednosti izrečenih kazni u 2014. godini, a prema pravilima treće faze kampanje, u iznosu od 30% vrijednosti izdatih kazni. Pored navedenih načina glasanja, u okviru ove faze kampanje, građanima/kama će biti omogućeno da glasaju i na info punktovima kampanje širom Crne Gore tokom septembra i oktobra tekuće godine, a kampanja će biti završena 5. decembra glasanjem na info punktovima u Podgorici. Na punktovima će moći da glasaju svi punoljetni građani/ke Crne Gore, bez obzira da li su prijavili nepravilnost u oblasti sive ekonomije ili ne, na način da svaki građanin/ka može da glasa samo jedan put. Informacije o lokaciji info punktova će biti objavljiva- ne blagovremeno tokom perioda trajanja glasanja.

- Projekti za glasanje u okviru treće faze kampanje su sljedeći:

- nabavka aparata za mehaničku ventilaciju (respiratora) za bebe za Centar za neonatologiju Instituta za bolesti djece Kliničkog centra Crne Gore;
- izgradnja i opremanje dijela ZU Specijalne bolnice za psihijatriju „Dobrota“, Kotor;
- opremanje gradskih parkova i dnevnih cenatara mobilijarom za djecu s invaliditetom;

- opremanje Dневnih centara za djecu i omladinu sa smetnjama u razvoju u Bijelom Polju,
- Mojkovcu i Ulcinju;
- nabavka zvučnih semafora za osobe sa oštećenim vidom;
- podrška starim licima na teritoriji Prijestonice Cetinje;
- projekat „Sigurna penzija“;
- kreditna linija za start-up preduzeća za žene i mlade u manje razvijenim opštinama Crne Gore;
- nabavka posuda za kompostiranje otpada u domaćinstvima u Crnoj Gori;
- osnivanje edukativnog centra za upravljanje otpadom u Podgorici;
- izgradnja skloništa za napuštene životinje i pansiona za privremeno čuvanje kućnih ljubimaca.

Do sada je prikupljeno preko 125.000,00 eura za projekte od društvenog značaja u okviru treće faze kampanje. Prikupljanje sredstava biće nastavljeno do kraja javne kampanje, 5. decembra 2015. godine. Kampanja “Budi odgovoran. Od tebe zavisi. Siva Ekonomija 0%” realizuje se u okviru projekta “Uključivanje građana u borbu protiv sive ekonomije” koji se sprovodi u saradnji Vlade Crne Gore, Elektrotehničkog fakulteta u Podgorici i Kancelarije Programa Ujedinjenih nacija za razvoja (UNDP) u Podgorici.

16.09.2015. godine - Izjava Generalnog direktora Direktorata za budžet Nikole Vukičevića, na press konferenciji povodom predstavljanja rezultata projekta “Monitoring lokalnih budžeta u Crnoj Gori - www.mojgrad.me.”

“...Portal Mojgrad.me predstavlja projekat vizuelizacije budžetskih podataka u Crnoj Gori koji je nastao u sklopu projekta Monitoring lokalnih budžeta, a kao rezultat saradnje NVO Institut Alternativa, Programa Ujedinjenih nacija za razvoj zajedničkih projekata i Mi-

nistarstva finansija. Prepoznajući značaj unapređenja transparentnosti i odgovornosti u upravljanju opštinskim finansijama, Ministarstvo finansija je odgovorilo pozitivno na ovaj zahtjev i podržalo nadogradnju portala koji služi kao platforma za monitoring lokalnih budžeta u Crnoj Gori. Na neki način se ova aktivnost poklopila sa aktivnostima koje sprovodi Ministarstvo finansija zajedno sa svim lokalnim samoupravama u procesu restrukturiranja duga, kako bi se finansije na lokalnom nivou dovele do jednog stanja koje će biti dugoročno održivo i za same lokalne samouprave i uopšte za sistem javnih finansija. Što se tiče samog portal, treba istaći da je u procesu objedinjavanja svih dostupnih podataka na jednom mjestu i njihovim prikazivanjem na jednostavan i vizuelno prijemljiv način, moguće lokalne budžete približiti i građanima tih lokalnih samouprava, ali i svima onima koji su zainteresovani za javne finansije na lokalnom nivou. Nadogradnja portala prije svega podrazumijeva dopunjavanje portala informacijama za period od 2012. do 2015. godine, zatim vizuelizaciju podataka koji se odnose na posebne budžetske linije koje su od posebnog interesa za građane, kao i vizuelizaciju strateškog plana Glavnog grada. Lokalne samouprave i njihovo poslovanje su veoma važan segment ukupnog fiskalnog sistema, odnosno ukupnog sistema javnih finansija, i stoga stanje i trendovi javnih finansija u lokalnim samoupravama u značajnoj mjeri utiču na fiskalnu održivost, na finansijsku stabilnost, kao i na kvalitet i perspektive ekonomskog razvoja kako na nivou samih lokalnih samouprava, tako i na nivou države u cjelini. Finansijska stabilnost i održivost lokalnih samouprava je jedan od prioriteta i ključnih zadataka Ministarstva finansija, zbog čega je i prepoznata važnost pružanja podrške ovakvim projektima. Ono što čini ovaj projekat posebno zanimljivim jeste njegova interaktivnost, odnosno korišćenje novih tehnologija, kako bi se omogućila veća dostupnost informacija kojom se utiče na podsticanje efikasnosti javnih usluga. To samim tim znači da se daje mogućnost građanima, ali i finansijskim tržištima, da povoljno ocijene finansijski položaj države, a nadamo se u budućnosti i finansijski položaj pojedine lokalne samouprave koje će se u nekom budućem periodu pojavljivati kao igrači na međunarodnom finansijskom tržištu. Prepoznajući značaj proaktivnog pristupa u ovoj oblasti, Ministarstvo finansija će nastaviti da ulaže u projekte od društvenog značaja, koji će, u krajnjem, doprinijeti i jačanju povjerenja građana u rad državne uprave.”

24.09.2015. godine - Izjava generalne direktorice Direktorata za centralnu harmonizaciju u Ministarstvu finansija mr Ane Krsmanović, nakon sjednice Vlade Crne Gore povodom usvajanja Predloga projekcija makroekonomskih i fiskalnih pokazatelja za period 2015 - 2018. Godine, i utvrđivanja Predloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o akcizama

“Kroz dokument „Projekcije makroekonomskih i fiskalnih pokazatelja za period 2015-2018,“ ažurirane su prolećne projekcije rasta bruto domaćeg proizvoda, i drugih makroekonomskih indikatora relevantnih za vođenje makroekonomske politike u narednom srednjoročnom periodu. Ove projekcije će služiti kao osnova pripreme budžeta za 2016. godinu, kao i za Program ekonomskih reformi za period 2015-2018, koji Vlada Crne Gore svake godine dostavlja Evropskoj komisiji. Crna Gora kao otvorena ekonomija podložna je uticajima iz neposrednog i šireg okruženja tj. međunarodnog tržišta koji utiču na rast ekonomske aktivnosti. Rast ekonomske aktivnosti u narednom srednjoročnom periodu se bazira na visokom prilivu investicija i visokoj investicionoj aktivnosti, kako domaćih tako i stranih direktnih investicija, uz kontinuirano sprovođenje strukturnih reformi koje bi trebalo da doprinesu rastu konkurentnosti crnogorske ekonomije i održivijem rastu ekonomije. Projekcije uzimaju u obzir kretanja na svjetskom tržištu koja neminovno imaju uticaj na ekonomiju u Crnoj Gori. MMF je, u julu 2015. Godine, objavio ažurirane projekcije kojima je rast svjetske ekonomije smanjen za 0,1 procentni poen u odnosu na prethodne projekcije, tako da će rast svjetske ekonomije u 2015. godini biti 3,3 posto. Smanjenju projektovane stope rasta u 2015. godini na svjetskom nivou, doprinijele su niže stope rasta u Sjevernoj Americi, blagi rast u Evropskoj Uniji i dodatno slabije očekivani rast ekonomije Kine u ovoj godini. Realna stopa rasta u Crnoj Gori u prvom kvartalu prema podacima MONSTAT je bila 3,2

posto, dok procjene Ministarstva finansija pokazuju da je u drugom kvartalu ostvaren rast 3,6 posto. Pozitivan uticaj na rast su imali svi sektori pogotovo građevinarstvo i turizam, i na osnovu do sada dostupnih informacija o turističkoj sezoni i kretanju drugih makro podataka, Ministarstvo finansija procjenjuje da će rast BDP-a u ovoj godini iznositi 4,3 posto. Za period od 2015-2018 godine predviđa se prosječan rast BDP-a od 3,8 posto, što znači u 2016-oj 4,1, 2017-oj 4 posto i u 2018-oj 3 posto. U istom periodu se očekuje blago povećanje cijena, prvenstveno zbog značajnije investicione aktivnosti koja se očekuje u narednoj godini i jačanja ekonomskih aktivnosti. Što se tiče same fiskalne pozicije u ovoj godini, prihodi budžeta u prvih osam mjeseci su iznosili 839,8 miliona., što je 23,2 posto procijenjenog BDP-a. Planirani prihodi u posmatranom periodu iznosili su 834 miliona, tako da je plan ostvarenja veći za 5,8 miliona ili 0,7 posto. U odnosu na isti period prethodne godine prihodi su veći za 17,8 miliona ili 2,2 posto. Izdaci budžeta u osmomjesečnom periodu ove godine su iznosili 934,8 miliona ili 25,5 posto BDP-a, i u odnosu na uporedni period prošle godine su bili veći za 5,3 posto ili 47,4 miliona, što je uzrokovano povećanjem rashoda za kamate zbog prijevremene otplate duga, veća potrošnja kapitalnog budžeta za 20,7 miliona i otplate obaveza iz prethodnog perioda. U prvih osam mjeseci zabilježen je gotovinski deficit od 95,1 miliona ili 2,6 posto procijenjenog BDP-a. Što se tiče trendova do kraja 2015. godine, očekuje se da će izvorni prihodi budžeta iznositi oko 1.34 milijarde eura i biće veći za 12,6 miliona u odnosu na ono što je planirano Zakonom o budžetu, dok će rashodi budžeta ostati na nivou planiranih od 1,56 milijardi eura. Deficit budžeta za 2015. godinu, po sadašnjim procjenama, iznosiće 223,2 miliona eura ili 6,2 procijenjenog BDP-a, što je u odnosu na plan manje za 12,6 miliona eura.”

**Ivona Mihajlović,
Služba za odnose sa javnošću
i slobodan pristup informacijama**

mr Slađana Pavlović

Tržište lizinga u Crnoj Gori - izvještaj za period 01. januar - 30. jun 2015. godine -

Učesnici na tržištu

U periodu 01. januar – 30. jun 2015. godine na tržištu lizinga u Crnoj Gori poslovalo je šest pružalaca lizing usluga, i to četiri lizing kuće sa svojstvom pravnog lica:

- S-Leasing,
- Porsche Leasing,
- NLB Leasing,
- Hypo Alpe Adria Leasing,

kao i dvije banke:

- Hypo Alpe Adria banka i
- Prva banka Crne Gore osnovana 1901. godine¹.

Hypo Alpe Adria Leasing i Prva banka Crne Gore osnovana 1901. godine nisu bile aktivne na tržištu lizinga u smislu odobravanja novih plasmana tokom drugog kvartala 2015. godine.

U pogledu regulative u vezi sa tržištem lizinga u Crnoj Gori, u proteklom kvartalu nije bilo izmjena iste.

¹ - Prva banka Crne Gore osnovana 1901. godine tokom 2011. kao i I kvartala 2012. godine radila je samo na naplati potraživanja po osnovu ranije zaključenih ugovora.

Struktura plasmana

Zaključno sa 30. junom 2015. godine, na tržištu lizinga je za 6 mjeseci zaključeno 835 *novih ugovora* ukupne neto vrijednosti od 9,886,206€, pri čemu je oko 76% ugovora zaključeno tokom drugog kvartala ove godine.

U odnosu na isti period 2014. godine (01.01. – 30.06) povećan je broj novozaključenih ugovora i to za 42%, a ukupna vrijednost ugovora za 17,9%. U odnosu na prvi kvartal tekuće godine zaključen je trostruko veći broj ugovora.

Prosječna vrijednost ugovora zaključenih u drugom kvartalu je 10,927€.

Novozaključeni ugovori		2014	2015
Q1	Broj	211	204
	Vrijednost	2,970,225	2,991,306
Q2	Broj	377	631
	Vrijednost	5,417,984	6,894,900
Q3	Broj	178	
	Vrijednost	2,787,213	
Q4	Broj	318	
	Vrijednost	3,869,270	

Primaoci lizinga

U pogledu strukture korisnika lizinga, novozaključeni ugovori sa pravnim licima su činili 89,4% ukupnih ugovora, 10,3% su ugovori sa fizičkim licima, dok je sa preduzetnicima sklopljeno oko 0,3% od ukupnog broja ugovora. U odnosu na isti period 2014. godine, evidentan je rast ugovora zaključenih sa pravnim licima (za 95%), dok su ugovori koji se zaključuju sa fizičkim licima u padu. Sa druge strane, u odnosu na prethodni kvartal tekuće godine, evidentan je rast zaključenih ugovora sa svim kategorijama. Navedeni rast je kao i do sada, rezultat je karakteristika crnogorske privrede koji se ogleda u značajnom učešću turističke djelatnosti u ukupnoj privrednoj aktivnosti. Stoga je evidentirani rast posljedica rasta aktivnosti u pogledu pripreme turističke sezone.

Tabela: Novozaključeni ugovori po korisnicima lizinga

Korisnici lizinga		Q1 2014	Q2 2014	Q3 2014	Q4 2014	Q1 2015	Q2 2015
Pravna lica	Broj ugovora	140	289	109	172	146	564
	%	66.35	76.66	61.2%	54.1%	71.6%	89.4%
Fizička lica	Broj ugovora	71	87	66	143	58	65
	%	33.65	23.08	37.1%	45.0%	28.4%	10.3%
Preduzetnici	Broj ugovora	0	1	3	3	0	2
	%	0	0.27	1.7%	0.9%	0.0%	0.3%
Ukupno		211	377	178	318	204	631

Od ukupnog broja aktivnih ugovora 56,5% odnosi se na ugovore zaključene sa pravnim licima, dok je oko 43% ugovora zaključeno sa fizičkim licima. U odnosu na isti period 2014. godine, smanjen je broj aktivnih ugovora po svim kategorijama.

Tabela: Aktivni ugovori po korisnicima lizinga

Korisnici lizinga		Q1 2014	Q2 2014	Q3 2014	Q4 2014	Q1 2015	Q2 2015
Pravna lica	Broj ugovora	2,813	2,951	2,816	2,570	2,092	2,476
	%	48.7%	51.3%	51.4%	50.4%	51.8%	56.5%
Fizička lica	Broj ugovora	2,944	2,777	2,638	2,506	1,928	1,889
	%	51.0%	48.3%	48.2%	49.2%	47.7%	43.1%
Preduzetnici	Broj ugovora	21	23	22	20	19	18
	%	0.4%	0.4%	0.4%	0.4%	0.5%	0.4%
Ukupno		5,778	5,751	5,476	5,096	4,039	4,383

Vrijednost i broj zaključenih ugovora u zavisnosti od tipa lizinga

Kao što je i do sada bila praksa, poslovi finansijskog lizinga imali su značajno učešće u ukupnom broju, kao i vrijednosti zaključenih ugovora.

Tabela: Po tipu lizinga novozaključeni plasmani

Novozaključeni ugovori	Q2 2014		Q2 2015		Stopa rasta		
	Broj	Vrijednost	Broj	Vrijednost	Broj	Vrijednost	
Operativni lizing	Broj	66	741,861.5	178	1,782,731.2	170%	140%
	% učešće	17.5%	13.7%	29.9%	25.6%		
Finansijski lizing	Broj	311	4,676,122.8	417	5,168,090.5	34%	11%
	% učešće	82.5%	86.3%	70.1%	74.4%		
Ukupno:	377	5,417,984.3	595	6,950,821.7	58%	28%	

Tokom II kvartala 2015. godine vrijednost novozaključenih ugovora finansijskog lizinga iznosila je 5,168,090.5 eura i činili su 74.4% ukupne vrijednosti zaključenih ugovora. U odnosu na isti period 2014. godine, ostvaren je rast od 11% u vrijednosti zaključenih ugovora, dok je broj zaključenih ugovora porastao za 34%.²

Sa druge strane, u odnosu na II kvartal 2014. godine, evidentan je rast broja zaključenih ugovora operativnog lizinga od 170%, dok je vrijednost istih porasla za 140%.

Predmet lizinga

Na osnovu strukture broja ukupno zaključenih ugovora po osnovu predmeta lizinga, očito je da putnički automobili konstantno imaju najveći udio od oko 94.8% u ukupnom iznosu lizinga plasmana. U odnosu na prethodni kvartal evidentan je rast u broju zaključenih ugovora u vezi sa putničkim automobilima i to 230% dok je u odnosu na isti period 2014.

² - Važno je napomenuti da su navedene vrijednosti novozaključenih ugovora izražene kao neto vrijednost plasmana, što predstavlja ukupnu vrijednost ugovora umanjenju za vrijednost učešća klijenta.

godine, ostvaren rast od oko 80%. S tim u vezi, značajno je veći i rast u vrijednosti istih ugovora. Prosječna vrijednost po ugovoru za putnički automobil tokom II kvartala je iznosila 10,666.3€.

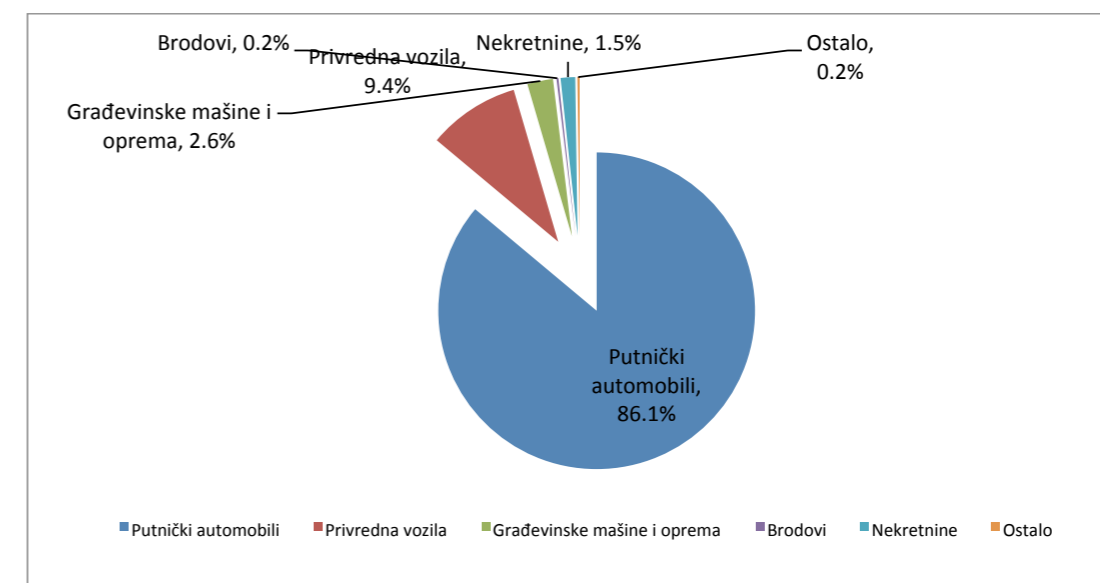
Tokom II kvartala, lizing kuće su pored ugovora za putničke automobile, sklapale i ugovore za privredna vozila (5.2% ukupno zaključenih ugovora). Prosječna vrijednost ugovora za privredna vozila je iznosila 15,650.7€.

Tabela: Struktura broja novozaključenih plasmana prema predmetu lizinga

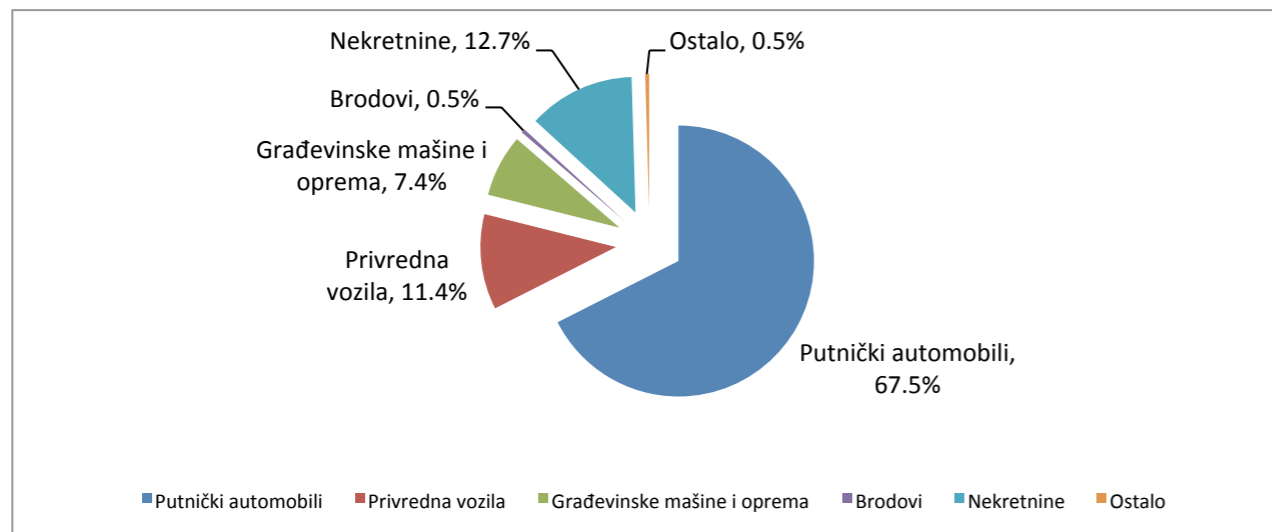
Novozaključeni	Predmet lizinga	Q2 2014		Q1 2015		Q2 2015	
		Broj	Vrijednost	Broj	Vrijednost	Broj	Vrijednost
Putnički automobili	Broj	333	4,198,267.2	181	2,076,676.2	598	6,378,427.3
	% učešće	88.3%	77.5%	88.7%	69.4%	94.8%	92.5%
Privredna vozila	Broj	32	737,158.8	19	776,268.2	33	516,472.7
	% učešće	8.5%	13.6%	9.3%	26.0%	5.2%	7.5%
Građevinske mašine i oprema	Broj	11	426,865.7	4	138,361.9		
	% učešće	2.9%	7.9%	2.0%	4.6%		
Brodovi	Broj	1	55,692.6				
	% učešće	0.3%	1.0%				
Nekretnine	Broj						
	% učešće						
Ostalo	Broj						
	% učešće						
Ukupno		377	5,417,984.3	204	2,991,306.4	631	6,894,899.9

Analizirajući aktivne ugovore na dan 30. jun 2015. godine, evidentno je da kategorija putničkih automobila ima najveće učešće od 79,9% u pogledu broja ugovora, dok je u pogledu vrijednosti najveće učešće u kategoriji nekretnina sa 49,9%.

Grafik: Učešće u ukupnom broju aktivnih ugovora na dan 30. jun 2015. godine

Grafik: Učešće u ukupnoj vrijednosti aktivnih ugovora na dan 30. jun 2015. godine

Sektorska struktura

U pogledu sektorske strukture plasmana zaključenih u II kvartalu 2015. godine dominiraju ugovori u okviru sektora ostalih usluga (36.5%), državne uprave (26.1%), te saobraćaja (18.4%).

U pogledu aktivnih ugovora, dominantan broj čine ugovori u okviru sektora trgovine (26.7%), ostalih usluga (25%), te saobraćaja (12.8%).

Tabela: Sektorska struktura novozaključenih i aktivnih ugovora

Period	NOVOZAKLJUČENI				AKTIVNI			
	Broj	%	Vrijednost	%	Broj	%	Vrijednost	%
Sektor								
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	1	0.2%	14,400.0	0.2%	31	1.3%	500,857.3	1.5%
Građevinarstvo	3	0.5%	63,824.0	1.0%	146	5.9%	3,573,261.9	10.4%
Trgovina	40	7.1%	720,307.6	11.5%	661	26.7%	9,315,251.9	27.1%
Usluge smještaja i ishrane	5	0.9%	51,065.0	0.8%	68	2.7%	1,024,774.8	3.0%
Ostale usluge	206	36.5%	1,986,774.0	31.8%	618	25.0%	7,166,738.2	20.9%
Saobraćaj	104	18.4%	1,067,376.4	17.1%	316	12.8%	4,017,549.0	11.7%
Finansijske djelatnosti	3	0.5%	110,519.0	1.8%	19	0.8%	579,303.6	1.7%
Industrija	6	1.1%	69,878.0	1.1%	276	11.1%	3,748,196.0	10.9%
Zdravstvo, obrazovanje i socijalna zaštita	3	0.5%	48,994.0	0.8%	18	0.7%	335,610.4	1.0%
Državna uprava	147	26.1%	1,725,166.3	27.6%	176	7.1%	2,012,929.2	5.9%
Ostali sektori	46	8.2%	393,131.0	6.3%	147	5.9%	2,038,802.0	5.9%
Ukupno	564	1	6,251,435.3	1	2,476	1	34,313,274.3	1

Bilans stanja

Ukupna aktiva četiri lizing kuće na dan 30. jun 2015. godine iznosila je 57,826,611€ i manja je za oko 50% u odnosu na isti period prethodne godine.³ U strukturi ukupne aktive, stalna imovina čini nešto više od polovine aktive (53%), dok ostatak (47%) čine obrtna sredstva.

STRUKTURA AKTIVE NA DAN 30. jun 2015.	
A. Neuplaćeni upisani kapital	0%
B. Stalna imovina	53%
Goodwill	0%
Nematerijalna ulaganja	0%
Nekretnine, postrojenja, oprema i biološka sredstva	35%
Dugoročni finansijski plasmani	64%
Dugoročna potraživanja	72%
Dugoročni finansijski plasmani	28%
C. Odložena poreska sredstva	0%
D. Stalna sredstva namijenjena prodaji i sredstva poslovanja koje je obustavljeno	0%
E. Obrtna sredstva	47%
Zalihe	24%
Kratkoročna potraživanja, plasmani i gotovina	76%
Potraživanja od kupaca	24%
Kratkoročni finansijski plasmani	66%
Gotovinski ekvivalenti i gotovina	7%
Porez na dodatu vrijednost i AVR	2%

³ - Uporadni podaci aktive sa tržišta lizinga nijesu relevantni, imajući u vidu da značajan bio bilansne sume agregatnog bilansa tržišta vodi se u okviru finansijskih izvještaja pružaoa lizing usluga sa najvećim tržišnim učešćem, Hipo Aple Adria Banke.

U strukturi pasive četiri lizing kuće na dan 30. jun 2015. godine najveći udio odnosio se na kratkoročna rezervisanja i kratkoročne obaveze, te dugoročna rezervisanja i dugoročne obaveze, dok je kapital imao negativno učešće zbog ostvarenih gubitaka pojedinih lizing kuća, koji su znatno veći od njihovih osnovnih kapitala.

STRUKTURA PASIVE NA DAN 30. jun 2015.	
A. Kapital	-91%
Osnovni kapital	-11%
Neuplaćeni upisani kapital	0%
Rezerve	0%
Pozitivne revalor. rezerve i nerealizovani gubici po osnovu finans. sred. rasp. za prodaju	0%
Negativne revalor. rezerve i nerealizovani gubici po osnovu finans. sred. rasp. za prodaju	0%
Neraspoređena dobit	5%
Gubitak	106%
Otkupljene spostvene akcije i otkupljeni spostveni udjeli	0%
B. Dugoročna rezervisanja i dugoročne obaveze	83%
Dugoročna rezervisanja	0%
Dugoročne obaveze	100%
Dugoročni krediti	99%
Ostale dugoročne obaveze	1%
C. Odložene poreske obaveze	0%
D. Kratkoročna rezervisanja i kratkoročne obaveze	108%
Kratkoročne obaveze	99%
Kratkoročne obaveze iz poslovanja	7%
Kratkoročne finansijske obaveze	0%
Obaveze po osnovu sred.namijenjenih prodaji i sred. posl. koje je obustavljeno	0%
Ostale kratkoročne obaveze i PVR	1%
Tekući dio dugoročnih kredita	88%
Dio dugoročnih obaveza koji dospijeva do 1 godine	4%
Obaveze po osnovu poreza na dodatu vrijednost i ostalih javnih prihoda	0%
Obaveze po osnovu poreza na dobit	0%
Kratkoročna rezervisanja	0%
Obračunate obaveze	1%

Bilans uspjeha

Iz sumarnog bilansa uspjeha 4 lizing kuće, vidljiv je negativan poslovni rezultat na kraju drugog kvartala 2015. godine, budući da su 3 od 4 kuće ostvarile veće poslovne rashode od poslovnih prihoda.

Sa druge strane, finansijski i rezultat iz ostalih aktivnosti, sumarno za 4 aktera na tržištu lizinga, je pozitivan i iznosi 278,346EUR i 357EUR respektivno. Pozitivan finansijski rezultat i rezultat iz ostalih aktivnosti su ostvarile 2 lizing kuće.

Ukupan neto rezultat je pozitivan (zahvaljujući pozitivnom poslovanju 2 kuće) i iznosi 188,719,6EUR i manji je za 65% od neto rezultata ostvarenog na kraju prvog kvartala 2015. godine.

	UKUPNO Q2 2015
I Poslovni prihod	4,458,454.29
II Poslovni rashodi	4,548,438.30
A. POSLOVNI REZULTAT	(89,984.01)
I Finansijski prihodi	974,257.37
II Finansijski rashodi	695,910.96
B. FINANSIJSKI REZULTAT	278,346.41
I Ostali prihodi	7,393,016.83
II ostali rashodi	7,392,659.61
C. REZULTAT IZ OSTALIH AKTIVNOSTI	357.22
D. Rezultat iz redovnog poslovanja prije oporezivanja	188,719.62
E. Neto rezultat poslovanja koje je obustavljeno	-
F. Rezultat prije oporezivanja	188,719.62
G. Druge stavke rezultata / povezana sa kapitalom /	-
H. Poreski rashod perioda	-
NETO REZULTAT	188,719.62

* * *

Tržište lizinga tokom drugog kvartala 2015. godine karakterisao je značajan rast broja zaključenih ugovora u odnosu na prethodni kvartal, kao i vrijednosti istih. Uporedni podaci sa prethodnim kvartalom iste godine ukazuju i na pozitivne trendove posmatrano kroz uvećanje broja novih ugovora, što je ustaljeni trend kretanja privredne aktivnosti u Crnoj Gori tokom perioda II i III kvartala.

mr Slađana Pavlović,
samostalna savjetnica II u Direktoratu za finansijski sistem i unapređenje poslovnog ambijenta

Vlatko Vukčević

Program osiguranja i unapredjenja unutrašnje revizije

Kvalitet rada jedinice za unutrašnju reviziju je značajan za njeno mjesto, ulogu i položaj u subjektu. Jedinica za unutrašnju reviziju se procjenjuje na osnovu kvaliteta rada i upravljanja aktivnošću unutrašnje revizije.

U skladu sa zahtjevima glavnih međunarodnih revizorskih tijela: IIA (Institut internih revizora) i CIPFA (Ovlašćeni Institut za javne finansije i računovodstvo) osiguranje kvaliteta unutrašnje revizije je važan element u obezbjeđenju najbolje prakse u upravljanju poslovima unutrašnje revizije, o čemu jasno govori:

Standard 1300 – Program osiguranja i unapređenja kvaliteta (Međunarodni standardi profesionalne prakse)

“Rukovodilac jedinice unutrašnje revizije mora pripremiti i održavati program osiguranja i unapređenja kvaliteta koji obuhvata sve aspekte aktivnosti unutrašnje revizije”

Rukovodilac jedinice unutrašnje revizije je odgovoran za uspostavljanje unutrašnje revizije čiji obuhvat poslova uključuje sve aktivnosti definisane Standardima i Definicijom unutrašnje revizije. Kako bi se to osiguralo, Standard 1300 zahtijeva da rukovodilac jedinice unutrašnje revizije uspostavi i održava program osiguranja i unapređenja kvaliteta.

Rukovodilac jedinice unutrašnje revizije odgovoran je za implementaciju procesa koji treba da daju odgovarajuće uvjerenje da unutrašnja revizija:

- postupa u skladu sa Poveljom unutrašnje revizije, koja mora biti usaglašena sa Definicijom unutrašnje revizije, Etičkim kodeksom i Standardima i
- posluje na efikasan i efektivan način.

Ovi procesi podrazumijevaju odgovarajući nadzor, periodične interne ocjene i kontinuirano praćenje osiguranja kvaliteta, kao i periodične eksterne ocjene.

Program osiguranja i unapređenja kvaliteta mora biti

dovoljno obuhvatan da uključuje sve aspekte poslovanja i upravljanja unutrašnjom revizijom, kao što je utvrđeno u Definiciji unutrašnje revizije, Etičkom kodeksu, Standardima i najboljoj praksi. Program osiguranja i unapređenja kvaliteta treba da sprovodi rukovodilac jedinice unutrašnje revizije ili mora biti pod njegovim direktnim nadzorom. Rukovodilac jedinice unutrašnje revizije (po potrebi, uz manji broj zaposlenih u jedinici) upravlja i prati aktivnosti koje su potrebne za uspješan program osiguranja i unapređenja kvaliteta.

Program osiguranja i unapređenja kvaliteta unutrašnje revizije ostvaruje se kroz:

- **Interne ocjene**
- **Eksterne ocjene**

Interne ocjene

Interne ocjene obuhvataju: kontinuirani nadzor nad učinkom aktivnosti unutrašnje revizije i povremene kon-

trole putem samoocjene ili vrednovanja od strane drugih osoba u organizaciji koje dovoljno poznaju praksu unutrašnje revizije.

Metodi koji se koriste u kontinuiranom internom ocjenjivanju su:

- primjena ček-lista i procedura (npr. Priručnik za unutrašnju reviziju, pisane procedure...),
- povratne informacije korisnika revizije;
- selektivne ocjene radnih papira od strane kolega, koji ne učestvuju u tim revizijama;
- analize ostalih pokazatelja rezultata, npr. trajanje ciklusa revizije i prihvaćene preporuke;
- nadzor nad angažmanom revizije.

Priručnik za ocjenu kvaliteta IIA (Institut Internih Revizora) treba koristiti kao osnov za periodične interne ocjene.

Periodične interne ocjene mogu:

- uključivati više detaljnih intervjua i anketiranje

zaposlenih koji su učestvovali u reviziji, a nisu unutrašnji revizori;

- sprovesti članovi unutrašnje revizije (samoocjena);
- sprovesti ovlašćeni unutrašnji revizori ili drugi kompetentni stručnjaci za reviziju koji su u tom trenutku raspoređeni na drugo mjesto u organizaciji;
- obuhvatiti kombinaciju samoocjene i pripreme materijala koje kasnije kontrolišu ovlašćeni unutrašnji revizori ili drugi kompetentni stručnjaci za reviziju;
- uključivati normiranje prakse unutrašnje revizije i određivanje pokazatelja izvođenja i njihovo poređenje sa relevantnom najboljom praksom profesije unutrašnje revizije.

Periodična interna ocjena koja se sprovodi neposredno prije eksterne ocjene može olakšati i smanjiti trošak eksterne ocjene. Ukoliko periodičnu internu ocjenu obavlja kvalifikovan, nezavisan eksterni ocjenjivač ili tim ocjenjivača, rezultati vrednovanja ne treba da sadrže nikakva uvjerenja o ishodu kasnije eksterne ocjene kvaliteta. Izvještaj može sadržati predloge i preporuke za unapređenje prakse unutrašnje revizije. Ako se eksterna ocjena sprovodi u obliku samoocjene s nezavisnom potvrdom, periodična interna ocjena može poslužiti kao samoocjena u sklopu tog postupka.

Donose se zaključci u pogledu kvaliteta učinaka i odgovarajućih radnji sa ciljem unapređenja i poštovanja Standarda, ukoliko je to potrebno.

Rukovodilac jedinice revizije definiše strukturu za izvještavanje o rezultatima interne ocjene na način kojim se održava odgovarajuća vjerodostojnost i objektivnost. U principu, osobe zadužene za sprovođenje kontinuiranih i periodičnih pregleda tokom njihovog sprovođenja podnose izvještaj rukovodiocu jedinice unutrašnje revizije i direktno njemu saopštavaju rezultate.

Rukovodilac jedinice unutrašnje revizije, najmanje jednom godišnje, podnosi izvještaj višem rukovodstvu o rezultatima interne ocjene, potrebnim akcionim planovima i njihovoj uspješnoj implementaciji.

Eksterne ocjene

Eksterne ocjene obuhvataju čitav spektar revizijskih i poslova pružanja savjetodavnih usluga koje obavlja unutrašnja revizija i ne smiju biti ograničene samo na ocje-

njivanje programa za osiguranje i unapređenje kvaliteta unutrašnje revizije. Za postizanje optimalne koristi od eksterne ocjene, obuhvat aktivnosti treba da uključuje određivanje normi, identifikovanje i izvještavanje o vodećim praksama koje bi mogle pomoći unutrašnjoj reviziji da postane efektivnija i/ili efikasnija. To se može postići ili putem pune eksterne ocjene od strane kvalifikovanog, nezavisnog eksternog ocjenjivača ili tima ocjenjivača ili putem sveobuhvatne interne samoocjene uz nezavisnu potvrdu od strane kvalifikovanog, nezavisnog eksternog ocjenjivača ili tima ocjenjivača. U svakom slučaju, rukovodilac jedinice unutrašnje revizije je dužan da obuhvat jasno odražava očekivane rezultate eksterne ocjene.

Postoje dva pristupa eksternom ocjenjivanju. Prvi pristup je potpuna eksterna ocjena koju sprovodi kvalifikovan eksterni ocjenjivač ili tim ocjenjivača. Ovaj pristup uključuje eksterni tim kompetentnih stručnjaka pod vođstvom iskusnog i profesionalnog projektnog rukovodioca. Drugi pristup uključuje korišćenje kvalifikovanog, nezavisnog eksternog ocjenjivača ili tima ocjenjivača koji sprovodi nezavisne provjere interne samoocjene i izvještaja unutrašnje revizije. Nezavisni eksterni ocjenjivači treba da su vrlo iskusni u vođenju postupaka interne revizije.

Eksterno ocjenjivanje sastoji se od širokog spektra elemenata unutrašnje revizije uključujući sljedeće:

- usaglašenost sa Definicijom interne revizije, Etičkim kodeksom i Standardima, poveljom, planovima, politikama, procedurama i praksom interne revizije i mjerodavnim zakonskim i regulatornim zahtjevima;
- očekivanja povratne informacije od strane višeg i nižeg rukovodstva u odnosu na unutrašnju reviziju;
- integrisanje unutrašnje revizije u upravljački proces u organizaciji, uključujući odnose među ključnim grupama koje učestvuju u tom procesu;
- alate i tehnike koje koristi unutrašnja revizija;
- mješavinu znanja, iskustva i disciplina zaposlenih, uključujući usredsređenost zaposlenih na unapređenje postupka;
- odluku o tome da li revizija dodaje vrijednost i unapređuje poslovanje organizacije.

Preliminarni rezultati pregleda se tokom i pri zaključenju procesa vrednovanja razmatraju sa rukovodiocem jedinice unutrašnje revizije. Konačni rezultati se moraju

saopštiti rukovodiocu jedinice unutrašnje revizije ili drugoj osobi imenovanoj od strane organizacije, a koja je odobrila kontrolu u ime organizacije, po mogućnosti uz dostavljanje kopije odgovarajućim članovima višeg rukovodstva.

Samoocjena sa nezavisnom (eksternom) potvrdom sprovodi se putem:

- sveobuhvatnog i u potpunosti dokumentovanog procesa samoocjene, koji bi trebalo da predstavi proces eksterne ocjene najmanje u pogledu ocjene usaglašenosti sa Definicijom unutrašnje revizije, Etičkim kodeksom i Standardima;
- nezavisne ocjene na licu mjesta od strane kvalifikovanog nezavisnog ocjenjivača;
- uštede vremena i resursa - na primjer, primarni fokus bio bi na usaglašenosti sa Standardima;
- ograničena bavljenja ostalim područjima - kao što su norme revizije, analiza i konsultacije u dijelu primjene najboljih praksi, i razgovori sa višim i nižim rukovodstvom. Međutim, informacije koje proizlaze iz tih djelova vrednovanja su neke od prednosti eksternog vrednovanja.

U javnom sektoru, aktivnosti unutrašnje revizije na svim nivoima uprave moraju biti nezavisne u smislu eksterne ocjene. Nezavisnost od organizacije podrazumijeva odsustvo uticaja organizacije čija je aktivnost unutrašnje revizije predmet ocjene. Prilikom odabira eksternog ocjenjivača razmatra se mogućnost postojanja stvarnog, potencijalnog i prividnog konflikta interesa. Konflikt interesa može poticati iz prošlih, sadašnjih ili potencijalnih odnosa sa organizacijom ili njenom unutrašnjom revizijom. Potrebno je razmotriti odnose komercijalne, privatne ili mješovite prirode.

Upotreba izjave o usaglašenosti: „*usaglašeno sa Standardima*” ili „*u skladu sa Standardima*” zahtijeva eksternu ocjenu vrednovanja barem jednom tokom petogodišnjeg perioda, zajedno sa kontinuiranim nadzorom i povremenim internim ocjenama, kao i da je rezultat navedenih aktivnosti zaključak da je aktivnost unutrašnje revizije obavljena u skladu s Definicijom unutrašnje revizije, Etičkim kodeksom i Standardima. Nije prikladno upotrebljavati izjavu o usaglašenosti prije nego što se eksternom ocjenom dokaže usaglašenost aktivnosti unutrašnje revizije sa gore navedenim aktima.

Rukovodilac jedinice unutrašnje revizije je dužan da

obavijesti više rukovodstvo o primjerima neusaglašenosti koji utiču na ukupan obuhvat ili poslovanje unutrašnje revizije, kao i o činjenici da u petogodišnjem periodu nije sprovedena eksterna ocjena.

Prije nego što unutrašnja revizija upotrijebi izjavu o usaglašenosti, svi slučajevi neusaglašenosti otkriveni tokom interne ili eksterne ocjene kvaliteta, a koji umanjuju sposobnost unutrašnje revizije da izvršava svoju dužnost, moraju biti adekvatno korigovani.

U okviru IPA Projekta: “Jačanje upravljanja EU sredstvima i opštim administrativnim procedurama”, Direktor za centralnu harmonizaciju Ministarstva finansija organizovao je jednodnevnu Radionicu na temu: “Program osiguranja kvaliteta unutrašnje revizije”, namijenjen rukovodiocima jedinica unutrašnje revizije u javnom sektoru. Takođe, u okviru pomenutog projekta, sačinjen je Nacrt Dokumenta Program osiguranja kvaliteta unutrašnje revizije, čije je ažuriranje u toku od strane unutrašnjih revizora i Direktorata za centralnu harmonizaciju.

Vlatko Vukčević,
Stariji unutrašnji revizor
u Direktoratu za centralnu harmonizaciju

Nina Blečić

Registar rizika u opštinama

Za stvaranje dugotrajnog povjerenja građana, neophodni su dobro upravljanje i kvalitetan rad opština. Kako bi se to ostvarilo neophodne su reforme. Jedna od reformi jeste uspostavljanje procesa upravljanja rizicima u opštinama. Upravljanje rizikom je relativno nova disciplina, pa se slobodno može reći da je još u početnoj fazi izučavanja i primjene.

U Crnoj Gori primjeri upravljanja na bazi procjene rizikom pokazalo se uspješnim u bankarskom sektoru i sektoru osiguranja. Međutim, u opštinama, upravljanje se najviše svodi na potpuno oslanjanje rukovodstva na profesionalna iskustva, praćenje trenda ili menadžerske osjećaje za upravljanje.

Međutim, određene odluke, posebno one koje imaju strateški značaj i opredeljenje, ne mogu se donositi na osnovu osjećaja ili samo na osnovu određenog iskustva. Ovo se naročito odnosi na opštine koje imaju velika dugovanja. Odlučivanje treba bazirati na detaljnim analizama i procjenama svih mogućih rizika, kako bi se planirani ciljevi ostvarili i efikasno ostvarili u svim fazama i svom konačnom obimu.

Za analizu, procjenu i upravljanje rizicima, kao i za uspostavljanje efikasnog sistema interne kontrole, odgovorno je rukovodstvo opštine, pa za njega ovo čini stalnu obavezu.

Definicija rizika

Rizici predstavljaju neizvjesnost ili mogućnost da određena aktivnost može nastati i negativno uticati na sposobnost opštine da ostvari planirane aktivnosti i zadatke, kao i da izvrši budžet prema donesenom okviru i utvrđenoj strukturi. Istovremeno, rizici predstavljaju šanse ili prilike koje se mogu ostvariti, ali se mogu i propustiti ili ignorisati.

U današnjim uslovima poslovanja postavljeni ciljevi u opštinama su složeni, međusobno različiti, ali su za zadovoljavanje opštih usluga građana značajni. Okruženje se stalno mijenja, pa se nesigurnost i rizik dodatno povećavaju.

Registar rizika

Centralna jedinica za harmonizaciju Ministarstva finansija organizovala je, u periodu decembar 2014-jul 2015.godine, u okviru projekta "Jačanje kapaciteta upravljanja EU sredstvima i opštih administrativnih procedura", niz obuka

(podijeljenih u nekoliko faza) na temu: "Uspostavljanje registra rizika u opštinama". Obuke su održane u 5 pilot opština: Podgorici, Nikšiću, Bijelom Polju, Herceg Novom i Pljevljima. Takođe, u obuke su bili uključeni i zaposleni iz opština: Plužine, Berane, Mojkovac i javnih preduzeća, čiji je osnivač opština ili opština ima veći vlasnički udio.

Cilj obuka bio je da se kroz praktičan rad pomogne zaposlenima u opštinama da pripreme registar rizika.

Za početak, opštine su imenovala lica zadužena za koordinaciju uspostavljanja i sprovođenja procesa upravljanja rizicima, a čija je obaveza da:

- u saradnji sa CHU upozna rukovodioca na svim nivoima o potrebi uspostavljanja procesa upravljanja rizicima u opštini;
- podstiče kulturu upravljanja rizicima i pomaže rukovodiocima u efektivnom upravljanju rizicima;
- u saradnji s rukovodiocima organizacionih jedinica započne aktivnosti na uvođenju procesa upravljanja rizicima i odredi rokove za pojedine aktivnosti;
- pripremi izvještaj o upravljanju rizicima u opštini.

U prvom krugu obuka zaposleni u opštinama upoznali su se sa pojmom rizika, na koji način da identifikuju i opišu rizik, kao i sa značajem uspostavljanja procesa upravljanja rizicima. Najčešći problemi/greške sa kojima su se susretali u ovoj fazi odnosili su se na:

NAJČEŠĆE GREŠKE UOČENE KOD PRIPREMA PODREGISTRA ZA IDENTIFIKACIJU I OPIS RIZIKA	
Cilj	Nije naveden cilj org.jedinice ili je loše definisan (ne odgovara prirodi posla org. jedinice)
Procesi organizacione jedinice	Loš opis procesa - Nazivi organizacionih jedinica (odjeljenja) navedena su kao procesi (funkcije)
Rizici	Kao rizici navode se problemi opštine (daje se lista svih problema) a ne potencijalni događaji koji mogu ugroziti ostvarenje ciljeva. Isto tako, indikatori ili posljedice navedeni su kao rizici
Uzroci	Navedeni su nejasni ili nelogični uzroci za pojavu navedenih rizika
Posljedice	Opis ne prikazuje stvarnu težinu štete/posljedice od nastalog rizika po ostvarenju cilja organizacione jedinice (katastrofalne, velike posljedice)

Nakon ove faze, zaposlenima u opštinama pružena je pomoć u procjeni rizika i definisanju mjera potrebnih za smanjenje rizika na nivo koji je prihvatljiv rukovodstvu.

Uvidom u pripremljene registre rizika opština, kao najznačajniji rizici izdvojili su se:

- Nemogućnost donošenja kvalitetnog budžeta usljed visokog nivoa zaduženosti lokalne uprave, što ima za posljedicu nepotpuno pružanje usluga građanima;
- Nedovoljna naplata utvrđenih potraživanja usled nemogućnosti primjene mehanizama naplate, što ima za posljedicu donošenje budžeta u manjem iznosu od optimalnog.

Na rukovodstvu opštine je da utvrdi koje od identifikovanih rizika može ili ne može kontrolisati.

Postoji više mogućnosti:

- uspostavljenje adekvatnih i efikasnih unutrašnje kontrole, koje bi uklonile ili umanjile negativne efekte identifikovanih rizika;
- prenošenje rizika putem osiguranja;
- donošenje rezervnog plana koji će se primjeniti u uslovima povećanja rizika i
- analiza i praćenje ostvarivanja planiranih ciljeva, kako bi blagovremeno donijeli odluku o prekidu aktivnosti za koju se pouzdano utvrdi da vodi u neizvjesnost ili rizik.

U okviru projekta, obučeni su i određeni brojevi zaposlenih u opštinama za trenere za uspostavljanje registra rizika. Na ovaj način ojačani su kadrovski kapaciteti, s ciljem da se stečeno znanje prenese na druge zaposlene. Samim tim, stekli su se uslovi da upravljanje rizicima u opštinama postane sastavni dio organizacione klime, kulture i procesa donošenja odluka.

Nina Blečić,
Načelnica direkcije za harmonizaciju finansijskog upravljanja i kontrole
u Direktoratu za centralnu harmonizaciju